

Değer Dönüşümünün Paradoksları: Post-materyalist Çalışma Yönelimlerinin Eleştirisi

Şenol BAŞTÜRK^a
Uludağ Üniversitesi

Öz

Çalışma değerlerindeki dönüşümlerin Inglehart'ın değer dönüşümü teziyle birlikte ele alan yaygın bir eğilim mevcuttur. Bu eğilim, çalışma yönelimlerinde ücret ve istihdam güvencesi gibi dışsal değerlerden önemini kaybettiğine inanır ve kendini gerçekleştirme veya otonomi gibi içsel değerlerin yaygın benimsenmesine yönelik bir dönüşümü veri kabul eder. Ancak çalışma sosyolojisinde son 25 yıldır yapılan tartışmalar, bu tür bir dönüşümden çok istihdam ve çalışma koşullarına ilişkin güvencesizlik eğilimlerinin yaygınlaşmasına dayanmaktadır. Bu çalışmada, değerler konusunda Inglehart'ı takip eden bakış açısıyla, güvencesizlik konusundaki yapısal koşulları ele alan görüşler karşılaştırılmaya çalışılacaktır. Sennett ve Doogan'ın analizlerine dayanacak bu karşılaştırmada, Inglehart'ın değer dönüşümü tezinin aslında, esnek üretimin ihtiyaç duyduğu kişilik tipinin yaygınlaştırılması ve piyasa disiplinin içselleştirilmesi yönünde temel oluşturan bir söylem niteliği taşıdığı iddia edilecektir.

Anahtar Kelimeler

Çalışma Yönelimleri, Kevin Doogan, Materyalizm, Post-materyalizm, Richard Sennett, Ronald Inglehart.

a Dr. Şenol BAŞTÜRK çalışma sosyolojisi alanında öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında toplumsal ağ ilişkileri ve enformel dayanışma ilişkileri ile çağdaş toplumsal sınıf tartışmaları yer almaktadır. İletişim: Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Bursa. Elektronik posta: sbasturk@uludag.edu.tr

Modern değerler sistemini ve çalışma hayatını yönlendiren unsurların başında “materyalizm”in geldiği konusunda Weber’den itibaren çok sayıda ismin uzlaştığı söylenebilir. Weber’e göre kapitalizm, temelinde “püriten çalışma ahlakı” olan bir değerler sistemine dayanır ve bu değerler sistemi içerisinde dünyevileşmenin yarattığı sonuçlar net bir biçimde fark edilir. Zamanla, dinsel-dünyevi gerilimindeki bu tutum kümesinin dönüşerek farklı eğilimleri birleştiren bir “ethos” hâline geldiği görülmüştür (Boltanski ve Chiapello, 2007; Congleton, 1991). Gorz (1995) bu uyuşmayı “modern-iktisadi çalışma” olarak tanımlar ve burada belirleyici olanın “*kendisi için doğrudan yararlı olmayan bir çalışma karşılığında, ihtiyacı olan ve kendisinden başka birileri tarafından üretilmiş her şeyi satın almak.*” (s. 168) olduğunu iddia eder. Dolayısıyla modern anlamıyla çalışma, insanların materyal gereksinmelerini gidermeleri için oluşturulan bir iktisadi karşılık mekanizması olarak düşünülmüştür. Ardından gelen çalışma değerleri ile ilgili yorumların önemli bir kısmı, kapitalist üretim organizasyonunun esnek dönüşümüne paralel olarak ortaya çıkan bir dizi faktörün, bu tür materyalist önceliklerin geri plana atılmasına neden olduğuna inanır. Çalışma değerleri olarak değerlendirilebilecek bu dönüşüm özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren çalışma sosyolojisinin ilgi alanını doğrudan etkilemiştir.

Kapitalist üretim organizasyonunun esnek dönüşümü, kapsamlı ideolojik ve kurumsal farklılaşmaların parçasıdır. Kumar (2005), dönüşüme odaklanan kuramların ortak özelliğinin politik, ahlaki ve ekonomik olanı aynı anda değerlendirmek ve bunlar arasında bağlantılar kurarak bütüncül sonuçlara ulaşmak olduğunu iddia eder. Bell veya Touraine’in öncüleri olarak tanımlanabileceği bu yorumların arasına Inglehart da rahatlıkla dâhil edilebilir. Inglehart 1970’lerin başından itibaren post-modernizm, ileri modernizm veya post-endüstriyel toplumlar olarak tanımlanan dönüşümlerin aslında değerler sistemindeki farklılaşmalar ile ilgili olduğunu ileri süren bir dizi çalışma gerçekleştirmiştir. Spates’in (1983) yeni kuşak değer teorileri olarak tanımladığı akım içerisinde Inglehart, Batılı toplumlardan başlayan dönüşümlerin, ekonomik ve fiziksel güvenliğe öncelik veren materyalist formlardan; özgürlük, kendini ifade etme ve hayat kalitesine öncelik veren post-materyalist değerlere doğru olduğu kanısındadır.

Ayrıca ilgili değer dönüşümü-Kumar'ın envanterini çıkarmaya çalıştığı dönüşüm teorisyenlerinden farklı olarak- modern olanın krizine ilişkin değildir. Aksine Inglehart, modern birikim süreçlerinin yarattığı avantajlara dikkat çeker. Ayrıca Inglehart, II. Dünya Savaşı'nın ardından Batılı toplumlarda hızla yaygınlaşan refah devleti uygulamaları ve artan endüstriyel etkinliğin imkânlarına odaklanır. Bu tür kurumsal ve ideolojik farklılaşmalar, öncelikle Batı dünyasında; sonrasında ise ilgili kurumların benimsenmesiyle dünyanın geri kalan kısmında, insanlık tarihinin daha önce görmediği biçimde materyal ihtiyaçların karşılanması için imkân ve birikim yaratmıştır. Sonuçta insanlık, bir kaç konjonktürel istisna dışında, dünyanın bütününde temel ihtiyaçlar bakımından sorunlarla karşı karşıya kalmamaktadır. İhtiyaç önceliklerinin farklılaşması, değer önceliklerinin de niteliğini belirlemiştir.

Değer dönüşümlerinin öncelikle politik fikirlerde bir ayrışma yarattığına inanan Inglehart, çevreci hareketler, kitlesel olmayan politik formlar ve Huntington tarafından “Üçüncü Dalga Demokrasiler” olarak tanımlanan tutumların belirleyiciliğine odaklanır. Öncelikle politik tutum farklılaşmasıyla, Inglehart'ın tabiriyle “birincil dönüşüm (first shift)”, başlayan değer dönüşümleri üst düzey yeteneklere ihtiyaç duyan üretim örgütlenmesinin imkânları ve otonom çalışma koşulları ile birleşerek, Inglehart'a göre “ikincil dönüşümü (second shift)” oluşturur. Yeni tür değer yargılarının, bireysel gündelik tutumların, cinsiyet ilişkilerinin, dinsel yönelimlerin, çocuk yetiştirme ile ilgili tutumların nihayetinde “çalışma” kavramını dönüştürdüğü iddiası Inglehart'ın tezinin merkezinde yer alır.

Inglehart'ın bu kapsamlı değer farklılaşması analizi, yoğun bir ilgi görmüştür.¹ Özellikle Dünya Değerler Araştırması'nda (WVS) (Minkov, 2012) ve Avrupa Değerler Araştırması'nda (EVS) (Halman, Luijckx ve van Zundert, 2005) Inglehart'ın materyalizm post-materyalizm ayrımı önemli bir yer edinmiş ve soru formları bu ayrım dikkate alınarak tasarlanmıştır (MacIntosh, 1998). Dolayısıyla kavram, değerler konusunda “küçük bir akademik endüstri”² üretecek boyuta ulaşmıştır. Buna karşın Inglehart'ın yorumları çağdaş toplumları anlama konusunda kullanışlı, ancak spekülative ve toptancı olarak değerlendirilerek yoğun eleştirilere de konu olmuştur.³

1 Bu kapsamlı literatürün ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. (Newman, 2002)

2 Küçük akademik endüstri (minor academic industry) tabiri sosyal bilimlerde son yıllarda ortaya çıkan kavramların ve yöntemlerin hızlıca benimsenip, kısa bir sürede ilgili konularda bir yığın çalışmanın yapılmasını ifade eden yarı-eleştirel bir tanım olarak kullanılmaktadır. Örnekleri için bkz. (Sundberg ve Taylor-Gooby, 2013; Van Deth, 2003).

3 Genellikle Inglehart'ın yazdığı her bir yazıdan sonra ortaya çıkan bu eleştirilerin sayısının onlarca olduğu söylenebilir. Son dönemden bir kaç örnek için bkz. (Franklin, Tranter ve White, 2000; Haller, 2002; Majima ve Savage, 2007).

1970'lerin ortalarından itibaren ilgi gören materyalizm/post-materyalizm ayrımı, çalışma ahlakı tartışmalarında da kullanışlı bir argüman olarak değerlendirilmektedir (Dülmer, 2011; Harding ve Hikspoors, 1995; Hayward ve Kimmelmeier, 2007; Roales-Nieto ve Segura, 2010). Bu alt literatür Inglehart'ın (2008) dönüşümün, çalışmaya ilişkin değerlerde bireysel ifade biçimlerini öne çıkardığı yönündeki tespitinden hareketle, çalışma değerlerindeki önceliklerin çalışma güvencesi (employment security), çalışma süresi (job tenure) ve ücret (wage) gibi materyalist unsurlardan; kendini gerçekleştirme ve otonomi gibi post-materyalist unsurlara doğru bir dönüşüm gösterdiği iddiasına dayanır. Söz konusu yorumlar, çalışmadan beklenen karşılıkların daha karmaşık biçimler kazandığı yönünde bir iyimserliği de yansıtmaktadır. Çoğunlukla "çalışma yönelimleri (work orientations)" kavramıyla açıklanan yeni biçimler, materyalist öncelikleri taşıyan dışsal (extrinsic) yönelimlerden; özellikle ücretin ve çalışma güvencesinin önemsenmediği yeni içsel (intrinsic) niteliklere dönüşmektedir (Esser, 2005; Uheda ve Ohnozo, 2012). Hatta bu farklılaşmayı Arendt'in emek ve çalışma arasında kurduğu ayırmda ifade ettiği anlamda, çalışmanın piyasadan bağımsızlaşması yönünde bir gelişme olarak görenler de olmuştur (Halman ve Müller, 2006; Tanguchi, 2006).

Ancak Inglehart'a dayalı bu yorumlar, çalışma sosyolojisinin son çeyrek yüzyıldır merkezinde olan tartışmanın varsayımlarıyla bütünüyle çelişmektedir. Özellikle modernlik-risk ilişkisinden hareket eden değerlendirmeler, çalışmanın günümüz toplumlarında geçmişte olan belirleyici konumunu kaybettiğini ve yeni üretim yöntemlerinin çalışanların süreklilik ve güvenlik algılarını ciddi bir biçimde tahrip ettiğini ileri sürmüştür. Inglehart'ın bireysel önceliklere dönük evrimsel bir gelişme olarak tanımladığı bu dönüşüm, ilgili literatür tarafından "güvencesizlik", "eğreti istihdamın yaygınlaşması", "çalışma sürelerinin azalması" gibi işsizlik ve güvenlik önceliğinin belirgin olduğu bir çalışma hayatı betimlenmektedir (Kalleberg, 2009; Strangleman, 2007). Bu tür eğilimler, gelişmekte olan ülkeler açısından daha belirgin olsa da (Kalleberg ve Hewison, 2013; Munck, 2013), Inglehart'ın materyalist öncelikleri geride bıraktığını iddia ettiği Batılı toplumlar için de geçerlidir (Standing, 2011; Stone, 2012).

Bu çalışma, “aynı dönüşümü” açıklamaya odaklanan ancak bambaşka sonuçlar türeten söz konusu iki yaklaşımın nasıl değerlendirileceğine yönelik bir anlama dememesine yöneliktir. Günümüzde çalışma hayatına dönük yaygın kullanılan farklı veri setleri her iki olguyu da doğrulamaktadır. Dünya Değerler Araştırması ve Avrupa Değerler Araştırması gibi araçlar, Inglehart’ın iddia ettiği post-materyalist dönüşümün tespit edilmesini sağlarken; OECD ve ILO gibi kurumların dünya çapındaki istihdam verileri veya ulusal istihdam araştırmaları, tüm dünyada, çalışanların çalışma hayatına yönelik güvensizlik algılarının yüksek olduğunu; “uzun süreli istihdam”ın çağdaş işgücü piyasası koşullarında zorlaştığını ve ücretlerin giderek aşağı yönlü bir seyir izlediğini göstermektedir (Green, 2009; ILO, 2013; OECD, 2013). Hatta ilk eğilime temel olan veri setini kullanıp, ikincisinin bakış açısına sahip çalışmalar da mevcuttur (Chung ve Van Oorschot, 2011).

Öyleyse bu ikilem nasıl açıklanabilir? Muhtemel açıklamalardan birisi Sennett’e aittir. Buna göre günümüzde çalışmanın koşullarının nitelikleri önemli ölçüde değişmiştir ve “çalışan”ın her şeye rağmen gündelik hayatını düzene koyabildiği modern çalışma değerlerinde aşınma gerçekleştirilmiştir. Çalışanların refah devletinin bürokratik uygulamaları üzerinden kazandıkları istihdama ilişkin “güvenceler” bu süreçte geçersizleşmiştir. Söz konusu yapısal dönüşümler, Inglehart’ın görüşleriyle uyuşur biçimde değer önceliklerini de değiştirmektedir. Ancak bu dönüşüm, Inglehart ve takipçilerinin iyimserliğinin tersine, değerlerindeki ve ilkelerindeki kesintileri, tutarsızlık ve anlamın tahribini içeren karamsar bir tabloyu işaret eder. Çalışma değerleri, “esnek üretim biçimi”nin süreksizliklerinin altında ezilmiş ve bunlara uygun biçimde “esnek karakter”in yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Doogan (2001; 2009) ise çoğu gözlemci tarafından “çalışmanın sonu” olarak tanımlanan çağdaş tartışmaların bir paradoksuna işaret eder: Yeni üretim modelleri ve istihdam biçimleri, ampirik kanıtlara bakıldığında, söz edildiği gibi “süreksizlikler” ve “esneklikler” yaratmamaktadır. Yani “uzun dönemin sonu” tezinin kanıtlarına ulaşmak mümkün olmadığı gibi, ağırlığının azaldığı düşünülen uzun süreli istihdam biçimleri yaygınlaşmaktadır. Buna karşın, “güvencesizlik”in yaygınlaştığı konusundaki görüşler, sorgulanmadan kabul görmektedir. Yine çalışanlar arasında subjektif çalışma güvencesi algısının sü-

rekli düştüğü ve çalışanlar arasında iş ve ücret kayıpları korkusunun yaygın olduğu yönündeki sonuçlara ulaşılmaktadır. Doogan tarafından temelsiz olarak değerlendirilen bu endişenin geniş bir kitle tarafından benimsenmesinde medya kaynaklarının ve akademik üretimin rolü ön plandadır. “Üretilmiş belirsizlik” olarak tanımladığı bu eğilimin, bir paradoks oluştursa bile, amacı bir tür piyasa disiplininin yaratılmasıdır. Dolayısıyla Doogan, Sennett’in analizlerinin nesnel temellerinin sorgulanması gerektiğini ancak temel amaç olarak ifade ettiği yeni üretim modellerinin ihtiyaç duyduğu kişilik tipinin yaratılmasının dikkate alınmasını talep eder (Tweedie, 2013). Bu çalışmada da Doogan’dan yola çıkarak, Inglehart’ın değer dönüşümüne ilişkin analizinin çalışma yönelimlerindeki kırılmayı ölçebilecek etkin bir araç olamayacağı; aksine “nesnel” temellerini savunmanın zor olduğu esaslı olmayan bir “söylemi” ölçtüğü iddia edilmektedir. Çağdaş çalışma yönelimlerindeki değer farklılaşması Inglehart’ın iddia ettiği modernliğin refah devleti gibi uygulamalarla kaydettiği bir aşama değil; Atkinson’un (2010) tabiriyle “refleksif çalışan”ın yaratılmasına katkıda bulunan bir söylemin sonucu olduğu ileri sürülmektedir.

Türkiye’de post-modern/post-endüstriyel üretim tarzlarının öncülük ettiği değer dönüşümleri sıklıkla ele alınan bir konu olsa da (Bali, 2009; Çileli, 2000; Kozanoğlu, 2000; Lüküslü, 2009), çalışma değerlerindeki dönüşümü inceleyen literatürde (Aşkun, Öz ve Aşkun, 2010; Ergin ve Kozan, 2004; Gök, 2009; Keser, 2005) bu tür bağlantılar nadir olarak kurulmuştur (Bozkurt, 2000). Dünya Değerler Araştırması ve materyalizm/post-materyalizm ayrımına dayalı kavramlar Türkiye’de kullanılan bir analiz düzeyi olarak görülebilir. Ancak bu çalışmalar daha çok politik değerler bağlamında ele alınmıştır (Kalaycıoğlu, 2008; Tessler ve Altinoğlu, 2004; Yeşilada ve Noordijk, 2010). Veri setinden bağımsız bir biçimde materyalizm ve post-materyalizm ayrımı ise genellikle çevre hareketleri ve duyarlılığı (Ignatow, 2005; Taşkın, 2009) veya yaşam tatmini (Selim, 2008) gibi konulara odaklanmıştır. Sennett bağlamında yapılan tartışmalar ve esnek çalışma biçimleri ile değer ilişkisine odaklanan çalışmalar da mevcuttur (Emirgil, 2010; Yüksel, 2010). Bu çalışmalar, değer dönüşümü ile istihdam biçimleri arasındaki paradoksların Türkiye için de geçerli olabileceğini ortaya koymuştur (Çakır, 2007). Dolayısıyla bu çalışmada, Inglehart’ın değer dönüşümü kavramı üzerinden gidilerek; farklı çalışma alanları arasında teorik düzeyde bağ kurmayı amaçlanmaktadır.

Inglehart'ın Değer Dönüşümü Tezi

Değerler, uzun bir süre sosyolojinin temel ilgi alanlarından birisi olmuştur. Weber'de olduğu gibi kültüralist kuramların ötesinde, Parsons “değerler”i eylem kuramının merkezine koyarak kavramın yaygın ilgi görmesine neden olmuştur. Parson değerleri, eylemlerin temelleri için insanların başvurduğu ahlak ve inanç düzlemleri olarak tanımlar. Bu şekilde değerler, “anlam”, “yaptırım” ve “sosyalleşme” gibi unsurların temelinde sosyal yapının önemini ve önceliğini gösterir (Parsons ve Shills, 1951). Ancak değerlere atfedilen bu normatif anlam sıkça tartışma konusu yapılmıştır. Ampirik kanıtların yokluğu, soyutlama düzeyi ve tümdengelimci dayatmalar eleştirilerin odak noktasını oluşturmuştur. Bir süre sonra da değerler, sosyoloji araştırmalarındaki önceliğini kaybetmiştir (Spates, 1983). Kültür kavramında olduğu gibi, değerler kavramının da yeterliliği sorgulanmaya başlamış ve toplumu bütünleştirici bir öğeden farklılıkları gösteren bir analiz aracına dönüşmüştür (Jenks, 2007).

Inglehart'ın değer teorisi bu bağlamda, Spates'e (1983) göre, değer kavramına sosyoloji içerisinde yeniden önem atfedilmesini sağlayan bir eğilimi ifade eder. Inglehart'ın değerleri toplumun merkezinde görmesinin temel amacı, eleştirilerin aksine kavramın nasıl somut bir biçimde izlenebileceğini göstermektir (Inglehart ve Welzel, 2005a). Inglehart'a göre değerlerin sosyolojik krizi büyük oranda Modernleşme Teorisi ile ilgilidir. Köklerini Parsons'tan alan bu yaklaşım, 20. yüzyılın ikinci yarısında sosyoloji içerisinde önemli bir ağırlık kazanmıştır. Modernleşme Teorisi için değerler ve kültüre ilişkin diğer unsurlar, toplumlar belli bir ekonomik ve toplumsal olgunluğa erişirken işlevsizleştirilmesi gereken engeller anlamına gelmektedir. Buna karşın somut eylem modelleri önemli ölçüde değerlerin içselleştirilmesi unsuruna dayanmaktadır. Modernleşme Teorisi'nin bu boşluğunu örneğin Dünya Sistemi Teorisi veya Bağımlılık Teorisi gibi toplumsal farklılıkları tamamen kapitalist gelişmeyle açıklamaya çalışan eğilimler doldurmuştur.

Ancak bu kuramlar, özellikle 1980'li yıllarda Doğu Asya ekonomilerindeki yükseliş ile açıklayıcılığını kaybetmiştir. Doğu Asya ülkeleri ihracata dayalı ekonomik büyüme modelleri uygularken, bu süreçte büyüme ve demokratikleşmeyi etkileyen değer sistemlerinin önemini açığa çıkaran yorumlar ilgi görmüştür

(Inglehart ve Welzel, 2005a). Bu görüşlerin ardından araştırmacılar tarafından tekrar önemli addedilmeye başlanan değer teorisi iki eğilim tarafından sahiplenilmiştir: Birinci yaklaşım, başta Huntington olmak üzere Fukuyama ve Putnam tarafından temsil edilir. Ana eğilimleri kültürel geleneklerin önceliğini vurgulamaktır. Inglehart'ın "kültürel değerlerin kalıcılığı (persistence of cultural values)" olarak adlandırdığı bu eğilim, kültürün başat bir toplumsal faktör olduğunu iddia eder. Bu görüşler, ekonomik gelişmelerin değer sistemleri arasındaki farklılığı ortadan kaldıracığına inanan Modernleşme Teorisi'ni eleştirir. Modernleşme Teorisi'nin iddia ettiğinin aksine toplumlar arasındaki ekonomik gelişme farklılıkları, doğrudan değer sistemlerinin bir sonucudur. Bu yaklaşıma alternatif bakış açısı ise yine Inglehart tarafından "benzeşme (convergence) yaklaşımı" olarak adlandırılır. Temelde, birinci eğilime zıt bir biçimde modernleşmenin yarattığı ortak toplumsal biçimler ön plana çıkarılır. Bell ve Toffler tarafından savunulan bu yaklaşım, Modernleşme Teorisi'nin değerleri göz ardı ettiği analizinin yeniden değerlendirilmesine dayanır. Buna göre modernleşmenin sosyo-ekonomik gelişme yoluyla uzun dönemli kültürel değişimler yarattığı faktörü göz ardı edilemez. Ancak bu sosyo-ekonomik değişimler, kültürün "patika bağımlılığı"nda gerçekleşir. Kültürel olan, korunaklı değerler sistemi yoluyla sosyo-ekonomik gelişime yön verir (Inglehart ve Welzel, 2005a; Welzel, Inglehart ve Klingeman, 2003).

Inglehart'ın amacı bu iki yeni kuşak teori arasında bağlantı kurmaktır. Özellikle toplumsal değişimin, farklı toplumlarda benzer rotalara sahip olduğunu kabul eder. Buna karşın farklı değer sistemleri, toplumsal dönüşüme yön verecek kaynaklara ve sürekliliklere sahiptir. Değerler, değişebilir olma özelliğiyle söz konusu etkileşim alanı içerisinde bir tür katalizör rolü görür. Özellikle sosyo-ekonomik faktörlerin etkisiyle de değişimin rolü tahmin edilebilir. Burada örneğin Marksizm'de olduğu gibi deterministik değil, "olasılıklı (probabilistic)" bir bakış açısının vurgulanması, Inglehart için özellikle önemlidir (Inglehart ve Baker, 2000; Inglehart ve Welzel, 2005b). Bu tür bir değer paralelliği en net bir biçimde Dünya Değerler Araştırması verileri kullanılarak görülebilir. Söz konusu veri setindeki eğilimler incelendiğinde gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki değer farklılıklarının orta vadede azalmaya başlaması dikkat çekicidir. Ayrıca uzun vadede değer sistemlerindeki ortak eğilim kendini net bir biçimde belli eder.

Bu benzeşme eğilimi, Inglehart'ın değer kavramına atfettiği anlamın doğrudan bir sonucudur. Çoğu yorumcu için Inglehart'ın analizi, Maslow'un İhtiyaç Teorisi'nin değerler bakımından genişletilmiş bir versiyonudur (Kwolska ve Wroblewska, 2008; Laftery ve Knutsen, 1985; Russell, 1977). Değerlerin oluşumu konusunda Inglehart için iki hipotez mevcuttur: Bunlardan ilki Maslow'un İhtiyaç Kuramı'ndan çok etkilendiği, "Kıtlık Hipotezi"dir. İkincisinde ise Parsons'un değer kavramlaştırmasındaki eksiklikleri aşmaya dönük olarak "Toplumsallaşma Hipotezi"ni tasarlamıştır. İlkine göre bireysel değerler öncelikle sosyo-ekonomik ihtiyaçlar tarafından şekillendirilir. Öznel değer atıfları, kısa sürede yerine getirilmesi gereken ihtiyaç dizelerine göre belirlenir. İkinci hipotezde ise temel değer önceliklerinin ergenlik ve öncesi dönemde şekillendiği iddia edilir. Daha çok toplumsallaşma süreçlerine atıf yapan bu yaklaşım (Kroh, 2009; Sangster ve Reynolds, 1996), büyük oranda Rokeach'ın kurduğu değer ve toplumsallaşma arasındaki bağın takip edilmesine dayanır (Brathwaite, Makkai ve Pittelkow, 1996). Van Deth (1983) ise, "Toplumsallaşma Hipotezi"nin işlevselciliğin algısal ve bilişsel yönelimi ön plana çıkaran düşüncesini tersine çevirdiğini düşünür. Bunun yerine Inglehart, motivasyon ve bireysel ihtiyaçların sosyal belirleyicilerin öncülü kabul edildiği bir varsayımı benimsemiştir. Bu sayede değerler, yorumlanma bağlamında daha uygulanımsal (operationalize) ve pratik bir içeriğe sahip olmuştur.

Inglehart değer sistemlerindeki dönüşümün materyalist/post-materyalist ayrımında şekillendiğini düşünmektedir. Endüstri toplumlarının gelişmişlik düzeyi ve özellikle refah devleti uygulamaları sayesinde bireysel ifade biçimleri güçlü bir temele sahip olmuştur. Güvenlik ve kıtlığın yarattığı temel ihtiyaç endişeleri de geride kalmıştır. Inglehart bu tür gelişmelerin toplumsallaşma süreçlerini de etkilediği kanısındadır. Söz konusu etkiler, uzun vadede ele alındığında post-materyalist değer yargılarının ağırlık kazanması fark edilecektir. Bu durumun istisnası, ihtiyaç önceliklerine paralel olarak ekonomik ve konjonktürel dalgalanmalar sırasında yaşanır. Aynen Maslow'un teorisinde olduğu gibi ihtiyaç öncelikleri üst aşamada iken, daha temel ihtiyaçların tatmini tehlikeye düştüğünde Inglehart değer önceliklerinin de farklılaşacağını iddia eder. Özellikle ekonomik kriz, daralma veya uzun süreli işsizlik dönemlerinde materyalist değerlerin öncelik kazanmasının nedeni ihtiyaçların değerlerin yönünü belirleme özelliğidir.

Bu durum kıtlık hipotezinin bir sonucudur ve değerler ile ihtiyaçlar arasındaki bağlantıyı göstermesi bakımından önemlidir. Konjonktürel dalgalanmaların, post-materyalist değer dönüşümlerinin hızını yavaşlatabileceği Inglehart tarafından kabul edilir (Inglehart ve Abramson, 1994). Ancak bu etkiler uzun süreli eğilimlerin gücünü söndürmez ve uzun vadede post-materyalist değerlerin önem kazanması kaçınılmazdır. Inglehart, değer dönüşümünün konjonktürel dalgalanmalar ile ilişkisini ortaya koyarak örneğin Clarke ve Dutt (1991) tarafından ileri sürülen işsizlik baskısının materyalist öncelikleri kalıcı hâle getirdiği yönündeki eleştirisini savuşturduğunu düşünür.

Inglehart'ın analizinde karşılaştığı bir başka sorun kuşak ve yaşlanma etkilerini gösteren ampirik kanıtlar ile ilgilidir. Van Deth (1983) Inglehart'ın tezinin orijinalliğinin bu etkileri işlevsiz kabul etmesi olduğu fikrindedir. Aksi durumda yorumların iktisattaki “marjinal fayda” yaklaşımından farksız olacağını iddia eder. Buna karşın yapılan analizlerin önemli bir kısmı yaşlanma ve yaşam döngüsünün (life cycle) post-materyalist değer yönelimleri ile ilgili olduğunu göstermiştir (Hellevik, 2002; Jagodzinski, 1983; Janssen, 1991). Buradaki temel argüman post-materyalist değer önceliklerinin kapsamlı bir dönüşüme dayanmadığı, aksine insanların gelişim evrelerine göre değişim gösterebildiği yönündedir. Gençlik yıllarında insanlar, post-materyalizmle ilgili değerlere daha fazla vurgu yaparlar. Aynı insanlar, yaşlandıklarında ise materyalist değer önceliklerini daha fazla önemsemektedirler. Inglehart'ın bu eleştirilere cevabı daha çok ölçme ve verilerin yorumlanması ile ilgilidir. Inglehart doğum yılları kullanılarak yapılan değerlendirmelerin doğru olmayacağına inanmaktadır. Ayrıca zaman serisi temelli analizlerin trend ve kohort (nesil) arasındaki ayrımı ortaya koyma konusunda yetersiz kaldığını düşünmektedir (Abrahamson ve Inglehart, 1995).

Post-materyalizm ve Çalışma Yönelimleri

Inglehart tezinde değer dönüşümünün etkilerinin kapsamlı olduğunu iddia eder. Buna karşın politik tutumlar dışında etkilerin nasıl sonuçlar vereceğini ayrıntılı biçimde değerlendirmez. Politik tutumları ifade eden değer önceliklerinin temel bir yönlendirici olduğunu belirtmekle yetinir. Özellikle “ikincil

dönüşüm”e neden olan bilişsel mobilizasyonda değişen çalışma ve vasıf koşullarının belirleyiciliğine dikkat çeker (Abrahamson ve Inglehart, 1995). Bu noktadan hareketle çalışma kavramındaki farklılaşmaların değer dönüşümlerinin önemli bir parçası olduğu düşünülebilir (Frege ve Godard, 2013; Inazemtsev, 1999). Çalışma yönelimlerinde dönüşümüne yol açan etkiler daha çok ikincil literatür tarafından şekillendirilir.

Post-materyalist değer dönüşümünün çalışma kavramı bakımından değerlendirilmesindeki temel varsayım, politik tutum farklılaşmalarının aynı zamanda çalışma değerlerini de ifade ettiğidir (Hagström ve Gamberale, 1995). Gerçekten de dönüşümün kanıtı olarak kullanılan Dünya Değerler Araştırması’ndaki “fiyat artışları ile mücadele”, “yüksek ekonomik büyümenin sürdürülmesi”, “istikrarlı ekonomik koşullar” gibi sorular çalışmanın makro boyutunu gösterir. “İnsanlara işleri ve toplumla ilgili konularda daha çok söz hakkı verilmelidir.” ve “Toplum, ideallerin paradan daha önemli hâle geldiği bir yöne doğru ilerlemektedir.” gibi sorular da doğrudan çalışma değerlerini ilgilendirmektedir. Özellikle makro koşulların etkisinin kabul edilmesi ve bunun bir çalışma değerlerinde bir gösterge olarak değerlendirilmesi, değerlerin yönlendiricileri konusunda Inglehart’ın varsayımlarının kabul edilmesi anlamına gelir. Buna karşın çalışma değerleri konusunda sosyal psikolojiden gelen bakış açısı, değerler ve tutumlar arasındaki ayırmadan hareket eder.⁴ Çalışma değerlerinin içsel koşullar veya piyasa belirleyicilerinden çok kişilik farklılıklarına dayandığı varsayılır (Hagström ve Kjalleberg, 2007). Farklı olarak çalışma değerlerinin farklı sosyolojik kategoriler (cinsiyet, sınıf, ırk, vb.) ile ilgili olduğu da ileri sürülmüştür (Jencks, Perman ve Rainwater, 1988). Kalleberg ve Vaisey (2005) ise “iyi bir iş nedir?” gibi bir soruyu anlamaya çalışan merakların, çok yönlü cevaplarla karşılaşmaya hazırlıklı olmaları gerektiğini ileri sürer. Cevap aramaya yönelik disiplinler ilgilerin sosyoloji, psikoloji ve iktisat gibi farklı alanlardan gelmesi de değerlendirmeleri çok yönlü hâle getirmektedir. Bunun aksi biçimde Inglehart ve takipçileri ise, farklı etkileri aynı anda değer dönüşümü bağlamında birleştirebileceklerini iddia etmektedirler.

4 Spates’e (1983) göre değerler ve tutumlar kavramları arasında iki temel fark söz konusudur: Birincisine göre tutumlar spesifik nesne veya duruma karşı geliştirilen belirli sayıda inançların bir toplamıdır. Değerler ise daha geniş bir anlama sahiptir. İkincisine göre ise, tutumlar çeşitlidir ve değişebilir. Değerler daha standart biçime sahiptir.

Haller (2002) Inglehart'ın temel sorunu olarak bu noktayı tarif eder. Sadece çalışma değerleri açısından değil, bütün bağlantılarda Inglehart toplumsal, kültürel ve iktidar ilişkilerinden kaynaklanan farklılaşmaları hiç dikkate almaz. Endüstrileşmenin tektipleştirici sonuçları ile ilgilenir. Değerler, sonu modernizmle bitecek olan tek yönlü tarihsel bir sürecin etkisi altındadır.

Bütün bu tartışmalara rağmen post-materyalizm tartışmalarının hızla büyüyen bir akademik endüstri olmasında, çalışma değerleri bağlamında yapılan tartışmaların katkısı büyüktür. Çalışmaya atfedilen bireysel değerler, “çalışma yönelimleri (work orientations)” başlığında tartışılmaktadır. En genel biçimde çalışma koşulları ve mesleki faktörlerden bağımsız bir biçimde çalışmaya atfedilen değerleri ve anlamları içeren çalışma yönelimleri kavramı; değerleri diğer bütün durumsal/bağlamsal koşulların ötesinde anlamlandırmaya ve normatif bir düzey yakalamaya imkân vermektedir (Parker, Wall ve Jackson, 1998). Bunun yanında kavramsallaştırma, istihdama ilişkin koşulları örgütsel koşullarla birlikte değerlendirerek, genelleştirilmiş sonuçlara ulaşılmasına katkıda bulunur (Hult ve Svellfors, 2002). Çalışma yönelimleri içerisinde temel ayrım “içsel (intrinsic)” ve “dışsal (extrinsic)” olanlar arasındadır. İçsel yönelimler başarı ve kendini gerçekleştirmeye vurguyu kapsar. İş zenginleşmesi gibi rolleri genişletici uygulamalar “iyi oluş (well-being)” bağlamında önemli sayılmalıdır. Dışsal yönelimler ise, tersi bir biçimde konforlu bir hayat ile ailenin ekonomik güvenliğine öncelik verilmesini ifade eder. Rollerin genişlemesi ve sorumluluk alma gibi unsurlar negatif bir biçimde değerlendirilir (Furnham, Petrides, Tsaousis, Pappas ve Garrod, 2005).

Yapılan karşılaştırmalar, içsel tutumlar ile post-materyalizm, dışsal tutumlar ile materyalizm eğilimleri arasındaki bağın sadece hipotetik değil ampirik olabileceğini göstermiştir (Halman ve Müller, 2006; Hagström ve Gamberale, 1995; Wilson, 2005). Post-materyalist değerlerin çalışma yönelimlerinde yarattığı dönüşüm analizinin dayanak noktasını post-endüstriyel çalışma koşulları oluşturur. Özellikle Bell'in (1999) post-endüstriyel toplum analizini izleyen araştırmalar, yeni toplumun en belirleyici unsurunun çalışmanın organizasyonel biçimlerindeki dönüşüm olduğunu belirtir. Söz konusu dönüşüm, çalışmaya ilişkin değerler üzerinde de diğer kapsamlı faktörler gibi etkiler yaratmıştır. Inglehart'ın bilişsel mobilizasyon kavramından hareketle, yeni örgütsel form-

lar modern çalışma ilişkilerinde istihdam, yönetim, iletişim ve liderlik gibi unsurlar üzerinde farklılaşmalar yaratmıştır. Yorumların ana motivasyon kaynağı ise “çalışmanın sonu” tezidir. Özellikle post-endüstriyel üretim biçimlerinin esnek, mekândan bağımsız ve ileri otomasyona dayalı yapısının başlangıçta çalışmaya ilişkin değerleri etkileyeceği varsayılır. İlerleyen dönemlerde ise, klasik istihdam ilişkileri ortadan kalkarak yeni bir üretim düzeni yaratılacaktır. Bu süreçte çalışmaya atfedilen değerlerde, zorunluluk algısından, içsel tutumlar ve kendini ifadeye dönük bir içerik kazanacaktır (Doherty, 2009).

Endüstriyel üretimin krizi çok sayıda yorumcu tarafından bir dönüşüm vesilesi olarak kavranmıştır. Inglehart, dönüşümün daha çok demokratik temsil biçimleri ile olduğunu iddia eder. Özellikle rutin görevlere ve alt düzey vasıflara dayalı uzmanlaşmanın yerini otonomiye destekleyen yeni çalışma biçimlerine bırakmasını dönüşümün göstergelerinden birisi olarak değerlendirir. Bu yorum Inglehart’ın yorumlarının “teknolojik determinizm” içeren ve enformasyon teknolojisindeki gelişmeleri merkeze alan Bell veya Sobel’den farklılaşmasını gösterir. Demokratikleşme ve toplumsal süreçlere yapılan bu vurgu, Inglehart’ın tezinin daha çok Castells’e benzer şekilde daha kapsamlı dönüşümleri açıklayan bir düzeyi temsil etmesine olanak tanır. Söz konusu imkânlardan etkilenen yorumlar, Inglehart’ın çalışmanın amaçları ile toplumsal değişim arasındaki açığı kapadığına inanır (Gross, 2006; Harpaz, 2002; Parboteeah, Cullen ve Paik, 2013). Inglehart’ın değerler bağlamında çizdiği evrimsel bakış, bu literatür tarafından yeni üretim koşullarını anlamının bir anahtarı olarak görülür.

Güvencesizlik Çağında Post-materyalizm

Görece geç metinlerinden birisinde Inglehart (1990), çalışmaya yönelik bir dönüşümden bahseder. Bu yazısında materyalist dönüşümün, toplumsal görev kavramı yerine, bireyci ve rasyonalist önceliklerin yerleşmesiyle ilgili olduğu öne sürülmüştür. Post-materyalist dönüşüm ise ekonomik önceliklerin hayat kalitesi ve iyoluş duygusuyla yer değiştirmesini kapsar. Bu dönüşümün, artık çalışmayı zorunlu kılmayacak post-endüstriyel üretim düzeni ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda tedirginlik duymayacakları “refah devleti” uygulamaları olarak iki sacayağı vardır (Davione ve Meda, 2009).

Ancak endüstriyel üretim biçimleri, “dönüşüm teorisyenlerinin” varsaydığı kadar evrimci nitelikler taşımaz. Post-materyalist/içsel çalışma yönelimlerinin dayandığı sacayaklarının ikisi de önemli ölçüde kriz içerisindedir. Refah uygulamalarının, Inglehart’ın bahsettiği temel materyal ihtiyaçların tüm vatandaşlar için karşılanması hedefi, Esping-Andersen (2011) için de esastır. Bu özelliği, meta karşıtlığı (*decommodification*) olarak tanımlayan Esping-Andersen, çalışanları piyasanın yarattığı işsizlik, güvencesizlik ve gelir noksanlığı gibi risklere karşı korunmasını merkeze alır. Yine Inglehart’ın da belirttiği gibi Esping-Andersen II. Dünya Savaşı sonrası Kıta Avrupası başta olmak üzere, bu uygulamaların “altın çağı”nı yaşadığına inanır. Ancak hikâyenin geri kalanını, Inglehart’ın varsayımlarından farklı değerlendirmiştir. Öncelikle Esping-Andersen için post-endüstriyel üretim düzeniyle, refah devletinin güvenlik sağlayıcı uygulamaları arasında Inglehart’ın varsaydığı türden bir örtüşme söz konusu değildir. Aksine yeni üretim biçimleri ve bunların ideolojilerinin, ekonomik gelişme, tam istihdam ve kişisel özgürlük gibi refah devleti hedefleriyle örtüşmediğine inanmaktadır.

İkincisi bu uygulamalar, sürekli gelişmekte olan ve daha fazla insanın içsel yönelimler benimsemesine neden olacak etkinlikte değildir. 1970 sonrası dünyada refah uygulamalarının etkisi görece olarak azalmaya başlamış ve “meta-karşıtlığı ilkesi” daha az koruma sağlayıcı biçimlere bürünmüştür. Yani Inglehart’ın iddia ettiği gibi, refah uygulamalarının aslında temel materyal ihtiyaçlara odaklandığı için işlevsiz kaldığı yönündeki iddiası savunulamaz. Batılı toplumların geleneksel sınıf temelli politik hareketlerden uzaklaşarak, kimlik ve kendini gerçekleştirme üzerine odaklandığı yolundaki tez de çokça sorgulanmaktadır (Dean, 2007). Dolayısıyla kurumsal düzenlemelerin artık daha karmaşık çalışma değerlerini desteklemesi olanağı üzerinde ciddi tartışmalar ve soru işaretleri ortaya çıkmıştır.

Ancak asıl tartışmalı yön, Inglehart’ın yorumlarına temel olacak ilk sacayağına ilişkindir. Dönüşüme odaklanan bazı yorumlar daha karamsar bir tablo çizer. Gerçekten de yeni çalışma biçimleri, bireysellik vurgusunu arttırmıştır. Ancak bu vurgu örneğin Beck’e (2011) göre modernliğin refleksif nitelik kazanması ve risklerin bireysel üstlenilmesi nedeniyledir. Ayrıca yeni tür organizasyon

modellerinin, “güvencelerin” üzerine Harvey’in (2003) tabiriyle “esneklik tutkusu” ile gittiği yaygın kabul gören bir özelliktir. Evrimsel bir biçimde aşıldığı iddia edilen içsel tutumlara temel olan iş-hayat güvenceleri (sabit ve yüksek gelirler, sosyal güvenlik, kitlesel mücadeleye dayalı ücret düzeyleri) geçersizleşmiştir. Söz konusu niteliklerin önemli bir yönü sadece güvencelerin esnetilmesini içermez. Çalışan tavır ve beklentileri de sürece uygun bir biçimde dönüşmektedir. Çalışanların üretim sistemlerinin esneklik beklentilerine paralel bir biçimde, “süreksizlik”, “rekabet duygusu” gibi değerleri ön plana çıkardıkları görülür. Örneğin güvence arayışı bir tür “kişisel yetersizlik” olarak algılanmaya başlanmıştır. Çalışmanın anlamı ve çalışma yönelimlerindeki bu tür öncelik dönüşümleri, Inglehart’ın ikincil dönüşüm kavramıyla tutarlı görülebilir. Ancak ilk bakışta uyuşma olarak tanımlanabilecek bu algı, Inglehart’ın dönüşümün nitelikleri üzerine yorumları hatırlandığında geçersizleşmektedir.

Zira Inglehart post-materyalist değerlerin öncelik kazanmasını dönüşümsel olarak kavrar. Değer farklılaşmasını, modern-endüstriyel toplumların bir kazanımı olarak görür. Vurgu, yıkıcı bir sürece değil; güvence arayışını anlamsız hâle getiren birikimsel bir dönüşüme yapılmaktadır. Bu bakış açısıyla, “çalışmanın sonu” teorisyenlerinin iyimser olanlarına (örneğin Rifkin’e veya Drucker’a) yaklaşır. Ancak istihdamın nitelikleri ve çalışma yönelimlerine ilişkin tüm yorumlar bu iyimserliği paylaşmaz. Aksine bu tartışmalar çok daha karamsardır. Esneklik, deregülasyon ve sendikal hareketlerin zayıflamasına paralel olarak, uzun süreli istihdamın zorlaştığı ileri sürülür (Hudson, 2005; Hyman, 1994; Procter, Rowlinson, McArdle, Hassard ve Forrester, 1994). Inglehart’ın evrimsel olarak kavradığı süreç, bu bakış açısı tarafından çalışanların “istihdam güvencesi” ve “işsizliğe” ilişkin kaygıların arttığı ileri yönünde ele alınmıştır.

Örneğin Bernhardt ve Krause (2013), 1996-2008 arasında Almanyada iş güvencesine ilişkin kaygı duyan çalışanların sayısının %20’ye yakın oranda arttığını ileri sürmüştür. Bu durumun aynı dönemde %19’dan %28’e çıkan geçici işlerin sayısı ile paralel olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. İstihdama ilişkin bu kaygılara, daha çok iş değiştirmek zorunda kalan çalışanların gündelik hayatına ilişkin olumsuz değişimler de eklenebilir. Örneğin Pedersen ve Lewis (2012) esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaşmasının zaman algısını dö-

nüştürdüğünü göstermişlerdir. Brandth ve Kvande (2001) ise esnek çalışmaya dayalı yeni biçimlerin ebeveyn-çocuk ilişkilerinin dönüşen niteliğinde önemli bir role sahip olduğuna inanmaktadırlar.

Sennett: Karakter Aşınması Olarak Post-materyalizm

Esnek çalışma ve değer dönüşümü ilişkisi bağlamında en önemli yorumlar Sennett'e aittir. Inglehart'a paralel biçimde Sennett, çalışma biçimlerindeki dönüşümün, değer yargıları ve kişilik üzerine etkilerine odaklanır. Ancak bu etkiler, Inglehart'ta olduğu gibi kendini ifade etme, bireyselliğin önem kazanması ve rutin çalışmanın yarattığı kısıtların ortadan kalkması veya otonomiyle birlikte anlaşılmaz. Aksine bu tür uygulamalar, önemli ölçüde "sahicilik" sorunu ile karşı karşıyadır. Yeni yönetim ilkeleri, yeni bir karakter türü empoze etmektedir. Daha önceleri, Fordizm/Post-fordizm ayrımı ve bunun kritiği üzerine yapılan tartışmaların verilerine dayanan Sennett, buradaki yapısal vurguları (Thompson ve Smith, 2009) hermeneutik bakımdan değerlendirmeye çalışır (Tweedie, 2013). Sennett'e (2003) göre yeni çalışma biçimlerinin "güvencesizliği" yaygınlaştırdığı açıktır. Bu durum modern toplumsallaşmanın kolektif hâle getirdiği güven ilişkilerinin çalışma hayatına rutin çalışma yoluyla yansımından kaynaklanmaktadır. Modern bürokrasiler çok sayıda kısıtlayıcı öğenin yanında, öngörülebilirlik sağlaması bakımından güven inşa edicidir. Moral hedeflere çevrilebilecek bu öğeler, modern çalışma etiğiyle anlam bulan tutarlılık ve devamlılık gibi bireysel değerlerin oluşmasına katkıda bulunur. Sennett (2003) modern değer sistemlerinin idealize edilecek sonuçlar üretemeyeceğinin farkındadır. Ancak yeni üretim sistemlerinin talep ettiği değerlerin de bir gelişme olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürer. Buna göre yeni değerler sistemi, öncelikle güven ilişkisini refleksif bir biçime sokar, belirsizlikleri giderecek tutarlı değer tanımları yapmayı zorlaştırır. Buradaki kolektifin tahribi veya bireysel ifade alanının genişlemesi gibi vurgular Inglehart'ta da bulunabilir. Ancak Sennett, bu dönüşümü bireysel kimliklerin güçlü bir biçimde ifade edilmesi olarak değerlendirmeyi ve daha çok yeni değerlerin zorunlu olarak benimsenmesi gereken nitelikler taşıdığına inanır. Sonuçta modern demir kafeslerin kırılması ve özgürleşme imkânlarıyla değil; bizzat özgürlük söylemi eliyle yeni disiplin alanlarının icat edilmesiyle karşılaşmaktadır.

Ek olarak bu bireysel özgürlük biçimleri, değerleri anlamlı ve işlevsel kılmaktan çok, kolektif ilişkilerin üzerinde yıkıcı sonuçlar yaratmaktadır. Yine çalışma biçimleri Inglehart'ta ücret ve güvence gibi materyalist beklentilerin önem ve önceliğini kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bu öncelik dönüşümünün kaynakları, "çalışmanın sonu" tartışmalarıyla beraber düşünülebilir. Inglehart'ın izini sürdüğü dönüşüm, materyalist unsurların çalışma yönelimlerindeki belirleyiciliğinin azalması anlamına gelmektedir. Bunun ötesinde Inglehart'ın değer dönüşümü tezi, bizzat "çalışma etiğinin" değersizleşmesiyle ilişkilidir. Çalışma kavramı insanların hayatında giderek daha az yer işgal eder. Çalışanlar kendilerini gerçekleştirme hedeflerini alternatif mecralarda aramaktadırlar (Wallace ve Lowe, 2011). "Boş zaman toplumu" olarak da tanımlanan bu tartışmalar içerisinde, çalışmanın bireysel değer sistemlerinde önceliğini kaybettiği ileri sürülür. Bireyler zaman tahsisini daha çok gönüllü çalışma veya tüketime harcamaktadırlar. Doğal olarak değer önceliklerinin de bu faaliyetlere göre şekillendiği varsayılır.

Boş zamanı değerli gören eğilimlerle post-materyalist değerler arasında bir bağ olduğuna inanan çok sayıda çalışma mevcuttur (Aguila, Sicilla-Camacho, Rojas Tejada, Delgado-Noguera ve Gard, 2008; d'Epina, 1992). Gerçekten de Batılı ülkeler başta olmak üzere, çalışma saatleri giderek azalmaktadır (Evans, Lippoldt ve Marianna, 2001; Stier ve Lewin-Epstein, 2003). Ancak Sennett (2003) için bu durum insanların çalışmaya daha az süre harcamaları anlamına gelmez. Öncelikle çalışma saatlerini azaltan uygulamalar, esnek üretim sistemlerinin bir sonucudur. Söz konusu sistemler, zaman kullanımı ve otonomi konusunda vaatkâr olsa da, pratikte denetimin daha baskın olduğu bir sistemi ifade eder. Özellikle bilgisayar teknolojileri sayesinde çalışanların yoğun olarak izlendiği yönetsel model yaygınlaşmaktadır. Yeni denetim teknolojileri, çalışanlara zaman düzenlemelerini bireyselleştirmelerine izin verirken, inisiyatif alanını mümkün olduğunca daraltır. Sonuçta modern üretimin mottosu olan işin-haneden ayrılmasının tersine çevrildiği ve çalışma faaliyetinin gündelik zaman dilimlerinin bütününe yayıldığı uygulamalar ağırlık kazanmaktadır. Örneğin sıkıştırılmış zaman veya evde çalışma gibi uygulamalar, insanlara haftanın belirli günlerinde çalışabilmelerini vaat eder. Ancak uygulamada bu zamanlar çoğunlukla yönetim tarafından uzatılır. Ayrıca çeşitli koordinasyon sorunları,

çalışanların giderek daha fazla işle meşgul hâle gelmelerine yol açar. Yaygın mobil teknolojiler, çalışanları sürekli ulaşılabilir ve göreve çağırılabilir kılar.

Esnek çalışma zamanlarının yarattığı bu tür zaman ve koordinasyon problemlerine yönelik ampirik kanıtlar fazladır. Morganson, Major, Oborn, Verive ve Heelan (2010), tele-çalışma yöntemiyle istihdam edilenler ile geleneksel biçimde istihdam edilenler arasında ciddi verimlilik farklılıkları olsa da, iş tatmini bakımından önemli farklılıklara rastlamamışlardır. Ayrıca bu şekilde istihdam edilenlerde özel hayat çalışma hayatı arasında önemli bireysel gerilimler ortaya çıkmaktadır. Hilbrecht, Shaw ve Andrey (2008) bu tür çalışma biçimlerinin cinsiyetler arası eşitlik gibi, Inglehart'ın kolaylıkla post-materyalist değerler arasında görebileceği, sonuçlar yaratabileceğini belirtirler. Ancak tele-çalışma biçimiyle istihdam edilen kadınlar ev-işyeri dengesi sağlama konusunda çok daha dezavantajlıdır. Sonuçta çalışma ortamı bakımından cinsiyetler arası eşitsizliğin yaygınlaştığı bir süreç söz konusudur. Rau ve Hyland (2002) ise sanılanın aksine insanların bu tür istihdam biçimlerini güvence ve kendini gerçekleştirme yönünden daha tedirgin edici bulduklarını ifade etmektedirler.

Dolayısıyla Sennett için yeni üretim yöntemleri, güvencesizliğin yaygınlaştığı ve istihdamın sorun hâline geldiği bir biçime sahiptir. Dahası özgüven ve yeterlilik gibi belirleyicilerin tamamen anlamsızlaşması söz konusudur. Sennett bireyci değerlerin bir tür piyasa disiplini olarak içselleştirildiği bir dönüşümden bahseder. Değer dönüşümü, Inglehart'ın belirttiği gibi değer önceliklerinin üst safhalara geçmesiyle ilgili değildir. Aksine yeni çalışma değerleri, Malthus ve Ricardo'nun belirttiği; en net biçimiyle 1929 Ekonomik Bunalımı'nda ortaya çıkan "kitlelerin işe yaramazlığı" düşüncesini körüklenmektedir. Küresel göç, hızla gelişen otomasyon teknolojileri ve nüfusun yaşlanması sebebiyle başta Batılı ülkelerde olmak üzere güvenceye ilişkin endişeler artmaktadır (Sennett, 2009).

Doogan: Post-materyalizm ve Güvencesizliğin Paradoksları

Doogan Sennett'in çizdiği karamsar tablonun farklı düzeyleri olduğunu iddia eder. Buna göre "çalışmanın sonu tezi" ve "güvencesizlik teorileri" kapitalizmin yapısal olmasa da, ideolojik bir sonucudur. Temel hedefler, insani geli-

şim imkânlarına karşın piyasa disiplininin yaratılmasıdır. Doogan, analizine Sennett'in öncüsü olduğu "uzun dönemin sonu" yorumlarının bir eleştirisi ile başlar. Fevre (2007), Sennett'inki gibi yorumların asıl hedefinin bir yapısal kırılma olduğuna dair ikna edici kanıtlar sunmak olduğunu düşünür. Inglehart ise bu yorumlara katılmaz; ancak dönüşümün geçerliliği kanısında herhangi bir şüphesi yoktur. Buna karşın öncelikle Auer ve Cazes (2000) tarafından dikkat çekildiği gibi, Inglehart'ın ikincil dönüşümüne yol açacak bir biçimde istihdamda yapısal farklılaşmalar Batılı toplumlarda hiç yaşanmamıştır. Uzun süreli ve standart istihdam biçimleri sanıldığı gibi önemini kaybetmemiştir. Şirketlerin işgücü devir hızlarında herhangi bir çarpıcı artışa rastlanmamıştır. Yine "yeni kapitalizm" iddiaları inandırıcı değildir. Temel sorun aslında Marksistler tarafından kapitalist gelişmenin doğasına atfedilen "birikim bunalımının" köklü bir dönüşüm olarak algılanmasıdır. Sektörel dönüşüm tespitleri de benzer hataları içermektedir. Tarım ve madencilik gibi klasik teknolojilerle üretim yapan sektörlerdeki daralma, teknolojik üretimin artması anlamına gelmez. Batılı hükümetlerin teknoloji üretimi ve ar-geye dayalı sektörlerle önemli teşvikler sağlanmasına rağmen bu sektörler hâlen kısıtlı büyüklüklere sahiptir. Asıl gelişim, ulaştırma ve gıda gibi hizmetlerin alanından sağlanmaktadır. Ancak bu alandaki örgütlenme modelleri, Ritzer'in McDonaldlaşma tezinde gösterdiği gibi, aşıldığı düşünülen modern üretim yöntemlerinden farklı değildir (Doogan, 2005). Bu nedenle analizinin temeline Doogan, yapısal farklılaşmaya ilişkin zayıf verilere rağmen, çalışanların güvence algılarının sürekli ve çarpıcı biçimde azalmasını yerleştirmektedir.

Üretim ve yönetim yapılarındaki dönüşüm istihdam sürelerine yansımamasına karşın, işini kaybetme korkusu çalışanlar arasında hızla artmaktadır. 2008 öncesinde tüm Avrupa ülkelerinde işsizlik oranları düşmüş ve uzun süreli istihdam oranları artmıştır. Buna karşın çalışanlar arasında işten çıkarılma korkusu yaşayanların oranı, aynı dönemde İngiltere'de 1990 yılında %28 iken 2000 yılında %53'e yükselmiştir (Doogan, 2001). Özellikle esnek çalışanlar, yaşlılar ve kadınlar arasında güvencesizlik duygusu artmaktadır. Buna karşın güvence algısının yüksek olması beklenen, deneyimli çalışanlar arasında da benzer bir eğilim mevcuttur. Naswall ve De Witte (2003) dört Avrupa ülkesinde yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, farklı istihdam koşullarının istihdam güvencesi algı-

sına etkide bulunmadığını göstermişlerdir. İsveç'te daha yüksek düzeyde koruma sağlanmasına ve İtalya'da düşük düzeyde koruma olmasına karşın, ülkeler arasında anlamlı bir farklılığa rastlayamamışlardır. En ilginç sonuca ise, sosyal statüler arasındaki farklılaşmalar değerlendirildiğinde ulaşılmaktadır. Tüm gruplar için güvencesizlik algısı yüksek olmakla birlikte, yüksek sosyal statüler ile diğerleri arasında önemli bir farklılıktan bahsedilemez.

Doogan, yapısal dayanağından yoksun bu güvencesizlik algısının paradoksal olduğunu düşünmektedir. Söz konusu paradoks, işgücü piyasasına ilişkin kurumsal düzenlemelerin bir sonucudur. Özellikle makro politikalar ve finansal yatırımların talep ettiği esneklik, firmaların daha rahat hareket etme imkânı bulmasına ve hissedarlar ile müşterilerin daha kolay ikna edilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca hızlı yatırım kararlarında, etkinlikten çok esnekliğin ön plana çıkarılmasında “güvencesizlik çağı” söyleminin payı büyüktür. Kamu politikaları açısından bakıldığında, sosyal yardımların azaltılması ve özelleştirmelerin kamuoyu nezdinde meşrulaştırılması bakımından piyasa rasyonalitesi gerekçesinin altının doldurulmasında etkisi vardır. Çalışanlar açısından bakıldığında ise piyasanın belirleyiciliği algısının yerleştirilmesine ve yönetsel/hiyerarşik ilişkilerin yarattığı hegemonik süreçlerin içselleştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Dolayısıyla “güvencesizlik” ve kurumların yerinden edilmesine dönük dönüşüm söyleminin, yapısalardan çok ideolojik dayanakları mevcuttur. Doogan bu söylemin yaygınlaştırılmasında iki unsurun belirleyici olduğunu düşünür. Bunlardan ilki medyadır. Sürekli olarak dönüşümü ifade eden şirket haberlerinin, kitlesel işten çıkarmaların ve esnekleşen şirket yönetimlerine ilişkin anekdotlar ön plana çıkarılır. Böylece yapısal koşulları sorunlu olan dönüşüm fikrinin yaygınlaşması ve söylemin benimsenmesi sağlanır. İkinci kaynak akademik üretimdir. Doogan yönetim bilimi (management science) ve post-endüstriyel sosyal bilim olarak iki farklı kanalın birbirine zıt niteliklerine rağmen ortak etkiler yaptıkları kanısındadır. Birincisinde “piyasanın faziletlerinin” ileri sürülmesi amaçlanır. Şirketlerin ve çalışanların re-organizasyon süreçlerini zorunluluk addetmesi sağlanır. Drucker ile Hammer ve Champy'nin örnek olabileceği bu eğilimden farklı olarak ikinci grup, sosyal teori içerisinden gelmektedir.

Bu grup daha çok çağdaş kapitalizmle ilgili olarak karamsar yorumlara sahiptir. Bunlar arasında farklı teorik temellere dayananlar olmasına rağmen, ortak noktaları yeni üretim modellerinin yarattığı belirsizliktir. Giddens, Beck, Sennett ve Castells'in örnekleri olarak görülebilecek bu yorumlar, ampirik temellerden bağımsız olarak yeni bir toplumda yaşadığımızı dair kanıların güçlenmesine dolaylı da olsa katkıda bulunmaktadır.

Fevre (2007) bu ikinci grubun yorumlarının genel amacının post-modern bakış açısına temel oluşturmak olduğunu düşünür. Özellikle esneklik ve akışkanlık gibi kavramlar eliyle teoriler daha fazla biçimlendirilir hâle gelmektedir. Doogan'ın analizinde Inglehart'ın ifade ettiği dönüşüm, bilişsel mobilizasyon yaratan üretim biçimlerinden kaynaklanmaz. Dönüşüm temelinde söylemsel düzeye sahiptir. Doogan, yeni kapitalizmin bu tür söylemsel desteklere fazlaca ihtiyaç duyduğunu gösteren bir analiz çerçevesi sunmaktadır.

Post-materyalist Çalışma Yönelimi Tezinin Eleştirisi: Sennett ve Doogan'ın İzinde

Sennett ve Doogan'ın çalışmanın dönüşümüne ilişkin yorumlarının, Inglehart'ın işaret ettiği farklı bir tablo çizdiği ortadadır. Sennett, Inglehart'ın ilgi alanına yakın bir biçimde çalışmanın çağdaş anlamında değerlerin rolünü ön plana çıkarır. Doogan'ın ilgi alanı ise daha çok yapısal öğeler ile ilgilidir. Doogan için değer dönüşümü, yapısal bir farklılaşma olmadan daha çok kapitalizmin içsel süreçlerinde görülen birikim bunalımlarının sonucudur. Bu bakımdan Inglehart'ın bu iki isimden farklılaşmasının anlamı daha detaylı olarak ele alınmalıdır.

Öncelikle Inglehart, post-materyalist değerlerin uzun vadeli dönüşümünde sosyalleşmenin önemini belirtir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan ekonomik gelişim ve Batı demokrasilerinin ulaştığı evrede, "katılımcılığın rolü" Inglehart için bir dayanak noktasıdır. Bu gelişmeler doğrudan değer sistemini etkilemiş ve "baby boomer (II. Dünya Savaşı'nın ardından doğanlar)" kuşağı olarak bilinen savaş sonrası nesil için bir değer kırılması yaratmıştır. Burada kritik noktalardan bir tanesi, post-materyalist değerlerin yerleşmesi konusunda ve sosyalleşme süreçleri içerisinde kurumsal faktörlerin, örneğin eğitim sis-

teminin, etkisinin reddedilmesidir. Duch ve Taylor (1993) post-materyalizmin yüksek eğitimlilerde yaygın bir değer eğilimi olduğunu ileri sürerler. Dolayısıyla eğitim kurumları, demokratik değerleri geliştiren endoktrinasyon kurumları olarak tanımlanmıştır. Abrahamson ve Inglehart (1995) bu vurguyu şiddetle reddeder ve değer dönüşümlerinin daha güçlü temelleri olduğunu iddia ederler. Doogan'ın akademik üretim ve medya gibi unsurlara yaptığı vurgu, bu bakımdan Inglehart açısından anlamlı değildir. Buna karşın Sennett'in karakter dönüşümü konusundaki fikirlerine temel bir itirazı olmayacağı söylenebilir.

Ancak her iki eğilim arasında temel farka dikkat edilmesi gerekir. Inglehart'ın değer dönüşümünün iki özelliği olduğu söylenebilir; “evrimcilik” ve “ihtiyaç öncelikleri”. Buna karşın Sennett için bizzat bu bağ sorunludur. Kapitalizmin yeni biçimlerinde çalışma değerleri bağlamında ortaya çıkan dönüşümler, Inglehart'ın evrimci şemasını izlemez. Kırılmanın evrimci niteliğini sorun hâline getiren Sennett, Inglehart'ın değer dönüşümüne öncü kuşağın fikirlerinin sürekli sonuçlar oluşturacak bir tutarlılıkta olduğunu düşünmez. Aksine 1960'ların post-materyalist kuşağı, modern kurumları hedef alarak daha bireysel etkileşim alanları yaratmayı denemişlerdir. Ancak güven ve dayanışmaya odaklı yeni etkileşim alanları, kurumları yıkarak geriye baş edilemez belirsizlikler bırakmışlardır (Sennett, 2009). Sennett, pek çok insanın bu dönüşümün hiç olmamasını dileyeceğini düşünür ve Inglehart'ın evrimci varsayımlarından ayrılır.

Dolayısıyla Sennett için II. Dünya Savaşı sonrası post-materyalist kuşağının politik aktivizmi, bir gelişim evresinin göstergesi değildir. Sennett bireysel değerlerin, ihtiyaçları tanımlayan koşullar tarafından şekillendiği konusunda Inglehart'la aynı fikirde olabilir. Ancak Inglehart'ın esasa ilişkin ve tutarlı bir eğilim olarak değerlendirdiği dönüşümler, Sennett için açık bir sorun alanıdır. Sennett çalışma değerleri bağlamında ortaya çıkan değer dönüşümlerinin, kapitalist üretim organizasyonlarıyla ilişkisinin farkındadır. Yeni organizasyon biçimlerinin bireysel beklentiler ile uyumu konusunda da Inglehart'la aynı fikirde değildir. Yeni üretim modellerinin, modern ilişkilerin kurduğu “başarıya dayalı meritokrasi” fikrinden uzaklaştığını düşünür. Yerine kısa süreli ve mekândan bağımsız, göstermelik ilişkilere dayalı “potansiyel kabiliyet” koymaya çalışılmaktadır. Yeni tür kabiliyetler, her şeyi heves eden tüketici mo-

dellerine uygundur. Ancak bundan farklı olarak, insanlar devam edem yaşam anlatısına ihtiyaç duyan bir “öz”e sahiptirler. İnsanlar ihtiyaçları gereği yeni kapitalizmin kurallarına uyum sağlamaya gayret edebilirler. Fakat bu gayret, sabit karakter öğelerinin aşılması pahasına sarf edilmektedir. Üretim odaklı toplumun insan doğasına uygun olmayan nitelikleri Sennett için temel bir ilgi alanıdır (Sennett ve Cobb, 1972). Ancak modern organizasyonların bu durumda bile bir tür “güvence” alanı sağladığını düşünür. Inglehart’ın evrimci bir nitelik atfettiği dönüşüm, Sennett için doğrudan bu güvencelerin tahrip edilmesidir.

Doogan’ın analizleri Sennett’la kısmi uyuşmalara sahip (Tweedie, 2013) olsa da, daha çok bu varsayımların sorgulanmasına dayanır. Doogan kapitalizmin yeni bir nitelik taşıdığı fikrine karşı çıkar. Kapitalizmi dönüşümcü bir biçimde tartışan eğilimleri tartışır. Sonuçta ise, kapitalist dönüşüm teorileri piyasa beklentilerinin içselleştirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu teoriler, “de-materyal” bir sürecin iknası konusunda manivela işlevi görür. Kapitalist dönüşümünün yeni kurallarına odaklanan süreç, sermaye birikiminin finansal bir akışa bağlanarak materyal niteliklerinden kopmasını sağlar. İlgili teoriler tarafından bilgi ve teknolojik gelişim gibi kavranamaz (intangible) unsurlara olağanüstü değer atfedilir. Materyal olandan kopuşun sağlanmasında, post-endüstriyel sosyal bilimlerin dönüşümcü vurgularının rolü büyüktür. Inglehart’ın post-materyalist değer dönüşümü, bu bakımdan baştan eleştirilebilen bir noktadadır.

Öncelikle sermaye birikiminin ve üretimin “de-materyalize” edilmesi gibi, post-materyalist değer dönüşümü tezi de değer sistemleri kanalıyla çalışan tutumlarına sirayet etmektedir. Doogan, Sennett’ta olduğu gibi, değer yönelimlerinin ihtiyaç temelli bir uyum süreci olduğunu düşünmez. Aksine “piyasa disiplini” yoluyla kurulan içselleştirme mekanizmalarının etkisini ön plana çıkarır. Örneğin medya kanalları gibi kurumlar, değer yönelimlerini kökten etkileyebilir. Örneğin Fevre (2007), 1996 yılında İngiltere’de son 10 yılın en düşük işsizlik oranı yaşanırken gazetelerde 997 adet çağdaş mesleğin güvencesizliği ve toplu işten çıkarma eğilimlerine ilişkin haber yayınlandığını belirtir. Bu rakam, işsizlik oranlarının çok daha yüksek olduğu ve özellikle madencilikte toplu işten çıkarmaların yaşandığı 1986 yılında sadece 10’dur. Furedi (2001) çağdaş toplumlarda bu tür eğilimlerin sadece işsizlik için geçerli olmadığını düşünür. Sağlık, ekonomi,

siyasal sistem ve uluslararası ilişkilerden kaynaklanan binlerce yeni riskin geçerli olduğu bir risk patlamasından bahseder. Bunların önemli bir kısmı, Doogan'ın dediği gibi üretilmiş risklerdir. Öncelikli amacı da, yaygın kaygılar yoluyla “başka seçenek yok” mesajının kitlelerce benimsenmesinin sağlanmasıdır.

Doogan “üretilmiş belirsizlik” kavramının piyasa disiplini açısından önemli olduğunu düşünmektedir. Bu eğilim Atkinson'ın (2010) “refleksif çalışan”, Flecker ve Hofbauer'in (1998) “ideal çalışan (model worker)” kavramlarına benzer içeriklere sahiptir. Inglehart'ın çalışma kavramında toplumsal belirleyiciliğinin azalması ve kendini gerçekleştirme imkânı olarak değerlendirdiği özneliğin, risklerin (özellikle istihdamdan kaynaklanan risklerin) tek taraflı üstlenilmesini içerdiğini düşünür. Atkinson (2010) yeni istihdam türlerinden ve iletişim teknolojisinin cazibesinden kaynaklandığını düşündüğü öznellik söyleminin, bireysel sorumluluk ve seçim alanını karşılıklı olarak genişlettiğini ve refleksif çalışan algısını yerleştirdiğini düşünür. Doogan'ın iddia ettiği gibi çoğunlukla yaygın olmayan eğilimlerin genelleştirilmesiyle oluşturulan bu algının amacı, sorumlulukların bireyselleştirilmesi ve dışsal belirleyicilerin anlamsızlaştırılmasıdır. Yoksulluk ve işsizlik gibi aslında toplumsal ilişkilerden doğan sonuçlar, bireysel yetersizliklerle açıklanır. Flecker ve Hofbauer ise bu durumu “ideal çalışan” tasarımındaki dönüşüm ile açıklamaya çalışırlar. Buna göre endüstriyel üretim başından beri, yönetim uygulamalarının ilkelerine davranışsal olarak uyum gösterecek bir ideal çalışan tasarımı yaratır. Yöneticiler, çalışma koşulları ve ilişkilerinin düzenlenmesinde bu ideal çalışmanı temel alırlar. Tüm çalışanların bu koşul ve ilişki kalıplarına uyum göstermesi beklenir. Yönetim ilkelerinin dönüşümü, doğal olarak ideal çalışan temsillerini de dönüştürür. Post-endüstriyel dönüşüm ve esnek üretim ilkeleri, ideal çalışmanı makine-insan uyumundan; esnek rollere ayak uydurabilecek, girişimcilik becerisi yüksek (intrapreneur), yaratıcı ve kendini gerçekleştirmeyi amaç edinmiş bir birey olarak tasvir eder.

Doogan'ın bağlamıyla Inglehart'ın kavramları arasındaki benzerlikler ilgi çekicidir. İlk bakışta Inglehart'ın, yeni çalışma biçimlerinin güvencesizlik yarattığına yönelik yaygın ön kabullerin eleştirilmesini uygun bulacağı düşünülebilir. Post-materyalist değer dönüşümlerinin temel iddiası olan önceliklerde güvenliğin geri planda kalmasının çelişen bir yönü yoktur. Ancak Inglehart'ın dönüşümü,

piyasanın belirleyicilerinden bağımsızlaşma anlamına gelir. Bu yönüyle Inglehart tarafından Doogan'ın kapsamlı eleştirisine giriştiği “çalışmanın sonu” tezinin zımni kabulü söz konusudur. Inglehart'ın kapitalist gelişimin sağladığı imkânlar ve bunların kapitalist çalışma ilişkilerinin aşılmasına dayanak olması yönündeki tezi Doogan tarafından kabul edilmez. Aksine içsel çalışma yönelimlerini, paradoksal bir biçimde “güvence”nin büyük bir risk içinde olduğu söyleminin doğusuyla birlikte ortaya çıkan yeni bir disipline edici olarak tanımlar. Doğal olarak bu süreç, “otonomi sağlayacak” bir gelişimin çok uzağında bir niteliğe sahiptir.

Sonuç

Inglehart'ın değer dönüşümü tezi, Batılı toplumlardan başlayarak evrensel bir gelişmenin tasvirini yapmaya çalışmaktadır. Özellikle dayandığı ampirik kaynaklar nedeniyle, ekonomik gelişmelerin ve refah artışının kamuoyu beklentilerini nasıl dönüştürdüğüne ilişkin kullanışlı bir argüman olarak görülmüştür. Bu pratik faydanın etkisiyle Inglehart'ın materyalizm/post-materyalizm ayrımına dayanan çok sayıda analiz yapılmıştır. Ayrıca kültürel, toplumsal ve siyasal farklılaşmalar Inglehart'ın tezi kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma değerleri konusunda da benzer bir eğilimden bahsedilebilir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde post-endüstriyel dönüşüm olarak tanımlanan farklılaşmaların, kapsamlı sonuçlar yarattığı düşünülür. Genel kanı, teknolojik gelişmeler, esnek çalışma biçimlerin yaygınlaşması ve kitlesel istihdam sağlayan ağır sanayilerin çöküşe geçmesiyle birlikte çalışmanın merkezi önemini kaybedeceğine yöneliktir. Nitekim Inglehart'ın dönüşümü açıklarken kullandığı argümanlardan bir tanesi de, insanların çalışma zamanı dışındaki bireysel gelişim imkânlarına giderek daha fazla önem vereceğine yöneliktir. Çalışma kavramının anlam değiştirmesinin, insanların çalışma faaliyetine atfettiği değerleri de dönüştüreceğine inanılır. Bunu anlamak için genellikle çalışma yönelimleri kavramı kullanılır. İçsel ve dışsal boyutları olan çalışma yönelimlerinde, içsel boyutun post-materyalizmi; dışsal boyutun da materyalizmi ifade ettiği konusunda bir uyuşma mevcuttur. Çalışma yönelimlerinin farklılaşmasına odaklanan araştırmalarda, Inglehart'ın tezine uygun bir biçimde içsel yönelimlerin günümüzde ağırlık kazandığı sonucuna varılmaktadır.

Inglehart, materyalizmden post-materyalizme yönelik dönüşümü, modern hayat biçimlerinin kaçınılmaz sonu olarak değerlendirir. Modern toplumlar kat ettikleri politik ve ekonomik gelişmeler sayesinde, insanların temel ihtiyaçlarını giderememe riskini ortadan kaldırmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından yaygınlaşan refah devleti uygulamaları ile somutlaşan gelişmeler, kendisini değer önceliklerinde de göstermiştir. Inglehart, değer önceliklerinin Maslow'un gösterdiği ihtiyaç hiyerarşisi ile paralel şekillendiği kanısındadır. Sağlanan ekonomik ve toplumsal gelişmeler, Batılı toplumlardan başlamak üzere değer önceliklerini temel ihtiyaçlarını önemini azaltmıştır. Bunun yerine kendini gerçekleştirme gibi karmaşık taleplere öncelik verilmesine neden olmuştur. Otonomi, ifade özgürlüğü ve içsel tutumların önemsinmesi gibi post-materyalist eğilimler, politik hareketlerden başlayarak tüm hayat alanında kendisini göstermeye başlamıştır. Çalışma değerleri bakımından güvence ve ücret gibi önceliklerin yadsınması ve kendini gerçekleştirme, bireysel potansiyelin ortaya çıkarılması ve otonomi gibi beklentilerin ön plana çıkmasının söz konusu olduğu düşünülür.

Ancak post-endüstriyel çalışma biçimlerine odaklanan ağırlıklı literatürün bakış açısı, Inglehart'ın tezinden çok farklı niteliklere işaret eder. Özellikle esnek üretim tarzları ve atipik istihdam biçimleri ile ilgilenen literatürde, dönüşüm sürecinin sonuçları önemli bir sorun alanıdır. Inglehart'ın evrimsel gelişme olarak gösterdiği bu süreçte, otonomi ve kendini gerçekleştirme gibi değerlerin önem kazandığı söylenemez. Aksine aşıldığı iddia edilen güvence, işsizlik ve ücret gibi sorunların yaygınlaştığı iddia edilir. Çalışma sosyolojisindeki çağdaş eğilimler, bu sürecin risk toplumunun diğer bileşenleriyle ilişkili olduğu öne sürer. Sonuçta "güvencesizlik çağı" olarak tanımlanabilecek bir yoruma erişilir. Bu yorumların sorun alanları Inglehart'ın evrimsel gelişmesinin bütününe kapsar. Kapitalist üretim biçimlerinde, bireyin refahı yönünde ve kendini daha iyi ifadelendirebileceği bir evreye girilmemiştir. Bunun yerine daha önce kazanılan güvencelerin aşınmaya başladığı bir güvencesizlik çağının başladığı iddia edilmektedir. Söz konusu karamsar tabloya rağmen Inglehart'ın vurguladığı yönelimlerin yaygınlaşmaya başladığı da bir gerçektir. Bu çalışmada söz konusu iki farklı yorum bir paradoks olarak kabul edilmiş ve bunun açıklaması Sennett ve Doogan'dan yola çıkılarak yapılmaya çalışılmıştır.

Sennett'a göre Inglehart'ın çalışma koşulları ile çalışma değerleri arasında kurduğu evrimsel gelişme ilişkisi sorunludur. Çalışma koşullarındaki dönüşüm Inglehart'tan farklı olarak istihdamın önemsizleştiği, çalışmanın merkezi önemini kaybettiği ve üretim organizasyonunda otonominin değer kazandığı bir niteliğe sahip değildir. Aksine çağdaş çalışma hayatında istihdam güvencesi en önemli sorundur. Endüstriyel üretim organizasyonunun sağladığı avantajlar, Inglehart'ın ileri sürdüğü gibi gelişmemiş, aksine tehlikeye düşmüştür. Çalışma sürelerinin kısalması ve mekânsal sınırların gevşemesi, Sennett için "çalışmanın değersizleşmesi" olarak algılanamaz. Yeni teknolojilere dayalı yöntemler, çalışma zamanlarını azaltıcı etki yapabilir. Ancak çalışanların denetimi mekânsal sınırların kalkmasına paralel bir biçimde daha gelişkin biçimlerde yapılır. Bu durumda modern üretiminin hane-işyeri ayrımı değer kaybederken; zaman duygusu da önemli ölçüde tahrip olur. Denetimin Foucauldian tabiriyle içselleştirildiği ve yönetselleştirildiği bir istihdam ilişkisinin otonomiye atfettiği anlam da farklılaşacaktır. Sennett bakımından yeni üretim ve çalışma ilişkileri, çalışanlara sadece otonomi vaat etmez, aynı zamanda onlardan otonomi talep eder. Ancak buradaki anlamıyla otonomi, Inglehart'ın varsaydığı anlamda "kendini gerçekleştirme"yi içermez. Kendini gerçekleştirme yolları ile örgütsel hedefleri zorunlu olarak birleştirme baskısını yansıtır. Çalışma yönelimlerinin giderek içselleştiği doğrudur ama bu durum bir özgürleşme ve bireyselleşme potansiyelini ifade etmez.

Doogan'ın analizi ise büyük oranda Sennett'in çizdiği tablonun yapısal temellerinin eleştirisini içerir. Ancak analizinde öne çıkardığı noktalar Inglehart'ın bağlamının da tamamen yadsınmasını içerir. Doogan kapitalist örgütlenme biçimlerinin yeni bir evreye girdiğini ve bu evrede çalışmanın değer ve önem kaybedeceği yolundaki önermenin sorunlu olduğunu düşünür. Post-endüstriyel sosyal bilim olarak tanımladığı dönüşüm teorileri, başlangıçta yönetim bilimlerinin ideolojik olarak onadığı dönüşümlerin eleştirisini yapmaya çalışır. Ancak bunu yaparken dönüşümü ve örgütsel gereklilikleri nesnel koşullar olarak kabul eder. Oysaki dönüşümün gerçeklikle olan ilişkisi ideolojik olarak ortaya konulmuştur. Bunun en belirgin örneği istihdam sürelerine ilişkin tartışmalarda görülür. Yönetim bilimleri tarafından şirketlere bir zorunluluk olarak sunulan esneklik fikri, çalışan devir hızını bir tür çeviklik göstergesi sayar. Dolayısıyla şirketlerden post-endüstriyel rekabet koşullarına uyum sağlamaları ve

istihdam sürelerini kısa tutmaları beklenir. İşgücü piyasalarındaki yapısal koşullarla ve istihdama ilişkin verilerle karşılaştırıldığında tablo farklıdır. Aşağı yukarı bütün gelişmiş piyasalarda uzun süreli istihdam oranları artmaktadır. Post-endüstriyel sosyal bilime ilişkin eğilimler, ikinci tabloyu görmezden gelerek, yönetim bilimlerinden gelen ilk tür yorumları olgu olarak kabul eder. Özellikle medya kaynaklarının da desteklediği bu tablo sonucunda çalışanlar arasında güvencesizlik algısı yaygınlaşır. Bu durum piyasa koşullarının zorlamasından çok, çalışanlar üzerinde kullanılan bir tehdit vesilesi hâline gelir. Nitekim işini kaybetme korkusu yaşayan çalışanların Batılı toplumlarda misliyle artış göstermesinin sebebi bu tür bir algıdır. Doogan nesnel olarak desteklenmeyen bu algının temel amacının piyasa disiplini oluşturmak olduğunu düşünür. Esnek çalışma düzenlerinde mağdur olan değil; talep eden refleksif bir çalışan yaratılmaya çalışılmaktadır. Doogan'ın analizi açısından değerlendirildiğinde Inglehart'ın dönüşümü, disipline edici söylemsel etkinin yaratılmasının bir aracı olabilir. Bu bakımdan Sennett'ta olduğu gibi çalışma koşullarının esaslı şekilde iyileşmesi değil, piyasa gerekliliklerinin içselleştirilmesi söz konusudur.

Inglehart'ın analizi kullanışlı ve çekici bir argümanı ifade etmekle birlikte, değer dönüşümünün çalışma değerleri bakımından anlamlı olduğunu savunmak kolay değildir. Inglehart'ın tezinin problemleri değer dönüşümünü daha çok evrimsel bir şema olarak ele almasıyla ilgili olabilir. Dolayısıyla organizasyonel sorun alanları, tarihsel perspektif endişesiyle sahiplenilen bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmaktadır. Ayrıca değerler sistemini “anlayıcı” bir çabanın ürünü değil de ihtiyaç saikinin bir sonucu kabul ederek, değerler sosyolojisinin Weber'den itibaren ortaya konan imkânlarının dışına çıkar. Yine dünyaya anlam katan eğilimleri, doğrudan kamuoyu eğilimleri ile birleştirerek aslında yönlendirilebilir olanı bireysel yargıların temsili hâline getirir. Bu açıdan bakıldığında “ifade”nin güç ilişkileri bağlamında şekilleneceğini akılda tutmak, Inglehart'ın dönüşüm tezinin daha iyi yorumlanmasına katkıda bulunabilir. Çoğunlukla çelişkili olan değer yönelimleri ve ihtiyaçlar arasındaki gerilimin anlaşılması bu bakımdan önemlidir. Değer dönüşümlerinin ilişkisel niteliklerinin analizi açısından Sennett ve Doogan'ın yorumları, anlamların tam olarak neyin ifadesi olduğunun fark edilmesi yönünde bir çaba olarak okunabilir.

Paradoxes of Value Change: Critique of Post-materialistic Work Orientations

Şenol BAŞTÜRK^a

Uludağ University

Abstract

Recently, there has been a tendency to evaluate the transformation in work values in terms of Inglehart's value change thesis. This tendency argues that extrinsic values, such as wage and job security, have lost their importance in work orientations whereas intrinsic values, such as self-realization or autonomy, have been embraced. However, the discussions that have taken place in work sociology during the last 25 years are mainly based on a growing lack of security in employment and work conditions rather than on the shift from extrinsic to intrinsic values. This study will compare Inglehart's value change viewpoint with other viewpoints on the structural conditions present in job insecurity. This comparison will be based on Sennett and Doogan's analysis and will argue that Inglehart's value change thesis is actually a discourse that helps to form the stereotype required for flexible production, thus enabling the internalization of market discipline.

Key Words

Kevin Doogan, Materialism, Post-materialism, Richard Sennett, Ronald Inglehart, Work Orientations.

^a Şenol BAŞTÜRK, Ph.D., is a lecturer of Sociology of Work. His research areas include informal solidarity in social network relations and contemporary social class debates. *Correspondence:* Uludağ University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Labor Economics & Industrial Relations, Bursa, Turkey. Email: sbasturk@uludag.edu.tr

Since Weber, there has been a strong current of thought arguing that the materialist goals of work have transformed into an ethos (Boltanski & Chiapello, 2007; Congleton, 1991). This ethos, as Gorz (1995) has defined, is a modern-economical attempt whose values, as some argue, have shifted within the past 25 years. Kumar (2005) argues that the common feature of the theories focusing on such a shift lies in their assessment of politics, ethics, and economics as well as in their desire to reach holistic results based on associations between these aspects. Inglehart's value change theory, which Spates (1983) has defined as new generation of value theories, stands out among others in this current.

Inglehart's value change thesis is built upon strong empirical foundations as well as on an extensive literature based on these foundations.¹ Particularly, two value surveys, the World Values Survey (WVS) (Minkov, 2012) and the European Values Survey (EVS) (Halman, Luijkx, & van Zundert, 2005), featured Inglehart's distinction between materialism and post-materialism, designing their question formats by taking this distinction into account (MacIntosh, 1998). Thus, the concept has created a "minor academic industry"² in values. However, although Inglehart's comments are effective in terms of understanding modern societies, they are also heavily criticized due to their speculative and holistic nature.³ Despite these criticisms, it is clear that the materialism/post-materialism distinction which made popular in the mid-1970s is considered an effective argument in discussions on work ethics (Dülmer, 2011; Harding & Hikspoors, 1995; Hayward & Kemmelmeier, 2007; Roales-Nieto & Segura, 2010). This sub-literature puts forward the argument that post-materialist tendencies have become more important in terms of work values, basing this assumption on Inglehart's (2008) observation that individual expressions have been put in the foreground as a result of these changes in values. More specifically, this change could be described by looking at the concept of work orientations in which the values attributable to work have been shifting from extrinsic trends with materialistic priorities to new intrinsic trends which disregard wage and job

1 Please see (Newman, 2002) for a detailed review of this literature.

2 The term minor academic industry is a semi-critical term used to describe the espousal of concepts and methods emerging both from social sciences and from numerous studies made on such issues within a very short period of time. Please see (Sundberg & Taylor-Gooby, 2013; Van Deth, 2003) to review examples.

3 Generally, there are a variety of criticisms against each article written by Inglehart. Please see (Franklin, Tranter, & White, 2000; Haller, 2002; Majima & Savage, 2007) to review some recent criticisms.

security (Esser, 2005; Uheda & Ohnozo, 2012). In this vein, therefore, some consider this distinction as a development toward the liberalization of work from market forces, as expressed in terms of the distinction made by Arendt between labor and work (Halman & Müller, 2006; Tanguchi, 2006).

With this being said however, during the same period of time, work sociology has focused on flexible production and its outcomes. Defined as an evolutionary development toward individual priorities by Inglehart, this shift is characterized as a work life shaped by “insecurity,” “prevalence of temporary employment,” and “reduced work life” by the relevant literature (Kalleberg, 2009; Strangleman, 2007). Although these trends are mainly observed in developing countries (Kalleberg & Hewison, 2013; Munck, 2013), they also apply to Western societies which, as claimed by Inglehart, have outgrown materialist priorities (Standing, 2011; Stone, 2012).

As such, this study can be considered as an attempt to analyze these two approaches which although focus on the “same shift,” obtain completely different results. Different data sets commonly used for today’s work life verify both concepts. Tools such as the World Values Survey and the European Values Survey confirm the post-materialist shift argued by Inglehart, whereas studies on global employment data or national employment studies carried out by organizations such as OECD and ILO suggest that the global perception of job insecurity is increasing, that “long term employment” has become difficult to achieve in today’s labor market, and that wages display a downward trend (Green, 2009; ILO, 2013; OECD, 2013). Moreover, there are even studies which use the data set forming the basis of the first trend while simultaneously adopting the approach of the second trend (Chung & Van Oorschot, 2011).

The present study will use Sennett and Doogan’s ideas to clarify this dilemma. While Sennett argues that the employment related “securities” gained by employees through the bureaucratic practices of welfare states have been discredited since the second half of the 1960s Doogan, on the other hand, points out the paradoxes of the “end of work” thesis which seems to form the basis of Inglehart’s ideas. Empirical evidence shows that new production and employment models do not create so-called “discontinuities” and “flexibilities.”

In other words, it is not possible to find any evidence supporting “the end of the long-term employment” thesis. On the contrary the long-term employment methods thought to be weakening are actually becoming more widespread. At the same time however, arguments suggesting that “insecurity” has become more recurrent are accepted without question. This concern, although considered to be groundless by Doogan, has been embraced by the vast majority of people, with both media resources and academic production contributing to the widespread adoption of this point of view. Although it is defined as a “generated uncertainty” by Doogan, this trend creates a paradox whose main goal is to create market discipline. The present study argues that according to Doogan’s theory, Inglehart’s analysis on value change cannot function as an effective tool to measure the breaking point of work orientations; and that on the contrary, it measures a “discourse” lacking any valid grounds which can be hardly defended on an “objective” basis. Despite Inglehart’s claim, value differentiation in contemporary work orientations is not a step achieved by modernity through such practices of the welfare state, but is instead the outcome of a discourse contributing to the creation of the “reflexive worker,” as defined by Atkinson (2010).

In Turkey, although both post-industrial value shifts (Bali, 2009; Çileli, 2000; Kozanoğlu, 2000; Lüküslü, 2009) and a shift in work values (Aşkun, Öz, & Aşkun, 2010; Ergin & Kozan, 2004; Gök, 2009; Keser, 2005) have been studied, they have rarely been associated with each other (Bozkurt, 2000). Although there have been several studies conducted both on the results of the World Values Survey and on the value change (Ignatow, 2005; Kalaycıoğlu, 2008; Selim, 2008; Taşkın, 2009; Tessler & Altınoğlu, 2004; Yeşilada & Noordijk, 2010), they have not focused on work values themselves. Furthermore, there have been studies conducted on the results of both new employment methods and job insecurity in Turkey (Çakır, 2007; Emirgil, 2010; Yüksel, 2010). Knowing the reality, this particular study is based on Inglehart’s thesis of value change while at the same time seeking to correlate these different areas on a theoretical level.

Inglehart's Thesis of Value Change

Values have previously been used to indicate the importance and priority of social structure based on elements including “meaning,” “sanction,” and “socialization” (Parsons & Shills, 1951). However, these comments have received criticized due to their abstract nature. Just like any other concept related to culture, they have been disregarded in the agenda of sociological discussions over time, becoming an analysis tool indicating cultural differences (Jenks, 2007). Inglehart's goal is to present a concrete analysis of the concept of value, reintroducing it into the agenda of sociological discussions (Inglehart & Welzel, 2005a). Inglehart tries to achieve this goal by filling in the gaps of modernization theory (Inglehart & Welzel, 2005a; Welzel, Inglehart, & Klingeman, 2003) which postulates that values function as catalysts within the mentioned interaction due to their ever-changing nature in which the role of change can be estimated by the impact of socio-economic factors. At this point, it is important that Inglehart has emphasized a probabilistic perspective rather than a deterministic one as adopted in Marxism (Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005b).

The general impression is that Inglehart's attribution to values is derived from Maslow's hierarchy of needs theory (Kwolska & Wroblewska, 2008; Laftery & Knutsen, 1985; Russell, 1977). Inglehart argues that values change in parallel to the needs of a subjective value system and thus adopts Maslow's approach. Although Inglehart defines this antecedent as a famine hypothesis, the socialization processes which have an impact on value development also play an important role (Kroh, 2009; Sangster & Reynolds, 1996), and this impact is defined as the socialization hypothesis. It is argued that the socialization hypothesis is based on the value formation approach by Rokeach (Braithwaite, Makkai, & Pittelkow, 1996). Inglehart underlines the importance of the socialization process in value changes while also taking into account the fact that circumstantial fluctuations and unemployment, among other factors, affect the evolutionary nature of value change (Clarke & Dutt, 1991; Inglehart & Abramson, 1994). Impacts such as aging and life cycles are considered to be ineffective factors by Inglehart in this process (Abrahamson & Inglehart, 1995; Hellevik, 2002; Jagodzinski, 1983; Janssen, 1991).

Post-materialism and Work Orientations

Here, the transformation of work values since the 1970s may be associated with Inglehart's thesis (Frege & Godard, 2013; Inazemtsev, 1999). The basic assumption adopted in evaluating the post-materialist value change in terms of work is that differentiation in political approaches also defines work values (Hagström & Gamberale, 1995). It is generally assumed that work values are based on personal differences rather than on intrinsic conditions or market determinants (Hagström & Kjalleberg, 2007). Yet, a different approach argues that work values are related to different sociological categories, such as sex, class, and race (Jencks, Perman, & Rainwater, 1988; Kalleberg & Vaisey, 2005). Heller (2002) criticizes this approach, claiming that it disregards cultural factors and power relations while adopting a one-way modernization process without question. The personal values attributed to work are discussed under the title of "work orientations" (Hult & Svellfors, 2002; Parker, Wall, & Jackson, 1998) which are considered to have two dimensions: intrinsic and extrinsic (Furnham, Petrides, Tsaousis, Pappas, & Garrod, 2005). Studies have confirmed that intrinsic orientations are correlated with post-materialism, and that extrinsic orientations are correlated with materialism (Halman & Müller, 2006; Hagström & Gamberale, 1995; Wilson, 2005).

The basis of this value change is Bell's (1999) post-industrial society analysis in which the "end of work" thesis is also used as a functional resource. Thus, values attributed to work during this transformation process will tend toward intrinsic attitudes and self-expression due to the necessity perception (Doherty, 2009). Inglehart's thesis considers this shift not only to be evolutionary, but also to be a key conceptualization (Gross, 2006; Harpaz, 2002; Parboteeah, Cullen, & Paik, 2013).

Post-materialism in the Era of Insecurity

Inglehart (1990) argues that the shift to materialism is related to the establishment of individualistic and rationalistic priorities instead of an understanding of social duties. The post-materialistic shift, on the other hand, involves the

replacement of life quality and well-being with economic priorities. This shift has two aspects; the first one being the post-industrial production system which no longer requires people to work, and the second one being “welfare state” practices in which people are no longer concerned about providing for their own basic needs (Davion & Meda, 2009). For Esping-Andersen, the impact of the welfare state is quite determinative (2011). However, contrary to Inglehart’s thesis, the impact of the welfare state on personal and social protection is reduced under modern conditions. Moreover, Inglehart’s theory is also criticized due both to the weakening of the hierarchy of basic needs and to the correlation between the welfare state and authority (Dean, 2007). The real discussion, however, is about the feeling of security. Beck (2011) suggests that as modernism gains a reflexive nature, risks are assumed by individuals, and it is generally accepted that new types of organization models head toward an ambition for flexibility, rather than security, as described by Harvey (2003). In parallel to reduced flexibility, deregulation, and union movements, long-term employment has itself become more difficult to achieve (Hudson, 2005; Hyman, 1994; Procter, Rowlinson, McArdle, Hassard, & Forrester, 1994). For example, while Bernhardt and Krause (2013) argue that the number of workers with concerns over job security increased by 20% in Germany between 1996 and 2008, Pedersen and Lewis (2012) indicate that flexible employment methods have also shifted people’s perception of time. Moreover, on the broader societal level, Brandth and Kvande (2001) believe that new methods based on flexible employment have played a significant role in the transformation of parent-child relationships.

Sennett: Post-materialism as a Corrosion of Character

Some of the most prominent remarks on the relationship between flexible employment and value change have been put forward by Sennett. Basing his reviews on the Fordism/Post-Fordism distinction and its criticisms, Sennett intends to assess the structural accents (Thompson & Smith, 2009) under a hermeneutic approach (Tweedie, 2013). Sennett (2003) argues that new employment methods clearly resulted in widespread “insecurity.” He is aware

of the fact that modern value systems cannot yield idealized outcomes (2003). The concept of work will gradually start taking a smaller space in people's lives and workers will pursue their self-realization goals via alternative means (Wallace & Lowe, 2011). These discussions, also defined as "leisure society," argue that employment has lost its priority within individual value systems. Individuals generally set aside time for voluntary work or consumption, and as a consequence, these activities are assumed to shape value priorities. While there are several studies arguing that there is a relationship between orientations valuing leisure time and post-materialistic values (Aguila, Sicilla-Camacho, Rojas Tejada, Delgado-Noguera, & Gard, 2008; d'Epinay, 1992) and although work hours have been gradually decreasing in the West (Evans, Lippoldt, & Marianna, 2001; Stier & Lewin-Epstein, 2003), this does not mean people spend less time on working according to Sennett (2003). Although the systems in question are flexible in terms of time management and autonomy, in reality, they indicate a system in which supervision is more dominating. There are numerous studies suggesting that flexible work hours create time and coordination problems (Morganson, Major, Oborn, Verive, & Heelan, 2010; Hilbrecht, Shaw, & Andrey, 2008; Rau & Hyland, 2002). Accordingly, Sennett argues that new production methods tend to promote insecurity and cause problems in employment. Furthermore, they seem to undermine determinants, such as self-confidence and capability. As stated by Malthus and Ricardo, new work values support the "uselessness of masses" which was clearly manifested during the Great Depression of 1929. Currently however, due to global immigration, rapidly-developing automation technologies, and an aging population, security-related concerns are becoming increasingly evident, especially in Western countries (Sennett, 2009).

Doogan: Post-materialism and Paradoxes of Insecurity

Doogan argues that there are different levels of the pessimistic picture portrayed by Sennett. Accordingly, the "end of work thesis" and "insecurity theories" are not structural, but are among the ideological outcomes of capitalism. For Fevre (2007), arguments like Sennett's actually attempt to present convincing

evidence of a structural crash. Although Inglehart disagrees with such arguments, he has no doubt about the existence of such a shift. However, as initially pointed out by Auer and Cazes (2000), Western societies have never experienced structural differentiations in employment at a level which could cause a secondary shift as argued by Inglehart. The primary development can be observed in service sectors, such as the transportation and food sectors. However, the organization models in these sectors are not different from the very modern production methods thought to have been abandoned, as explains Ritzer in his McDonaldization thesis (Doogan, 2005).

Although the transformation of production and management structures are not reflected on employment duration, an increasingly higher number of workers experience the fear of losing their jobs (Doogan, 2001; Naswall & De Witte, 2003). Doogan argues that this perception of insecurity is paradoxical since it lacks structural grounds and that this paradox is a result of institutional arrangements regarding the labor market. Especially, the flexibility required by macro policies and financial investments facilitates the free movement of companies which thereby makes the persuasion of shareholders and customers easier. Moreover, “the era of insecurity” discourse has a significant role in quick investment decisions which require flexibility rather than activity. Thus, the discourse on “insecurity” and relegating enterprises has ideological, rather than structural, grounds. Doogan argues that media and academia have influential roles in the process of spreading this discourse. Specifically, two channels of academic production, management sciences and post-industrial social sciences, exert a common impact despite their otherwise conflicting features.

Criticism of Post-materialist Work Orientations Thesis based on Sennett and Doogan’s Theories

The arguments of Sennett and Doogan regarding work shift suggest a portrait different from the one indicated by Inglehart. Like Inglehart, Sennett focus on the role of values in the contemporary meaning of work, while Doogan is more interested in structural elements. Doogan argues that value change is a result

of depression accumulations observed in the intrinsic processes of capitalism, rather than a result of structural differentiation. Firstly, Inglehart underlines the importance of socialization in the long term shift of post-materialistic values. One critical aspect here is the denial of the institutional factors' (e.g. education system) impact on the adoption of post-materialist values and socialization processes. Duch and Taylor (1993) assert that post-materialism is a common value trend among highly educated individuals. Thus, educational institutions are defined as indoctrination institutions which improve democratic values. Abrahamson and Inglehart (1995) strictly reject this assertion, arguing instead that this shift in values has a deeper, more powerful foundation.

However, more attention should be paid to the primary difference between these two orientations. Specifically, Inglehart's value change theory has two characteristics; "evolutionism" and "hierarchy of needs," a correlation which Sennett considers to be problematic, stating that the transformations emerging in terms of work values within the new forms of capitalism do not follow the evolutionary chart portrayed by Inglehart. Sennett considers the evolutionary aspect of this crash to be a problem, holding that Inglehart's value change is not stable enough to provide long-term results. On the contrary, the post-materialist generation of the 1960s targeted modern institutions in an effort to create more individualistic areas of interaction. However, these new interaction areas focusing on trust and solidarity have destroyed institutions, leaving behind uncertainties unable to be overcome (Sennett, 2009). The main pursuit of Sennett is the attributes of a production oriented society which are against human nature (Sennett & Cobb, 1972). However, he argues that modern organizations provide a field of "security" even under such circumstances. What Inglehart considers as an evolutionary process, is a destruction of security for Sennett.

Although Doogan's analyzes partially square with those of Sennett (Tweedie, 2013), they generally question the assumptions made by Sennett. Doogan refuses the idea that capitalism has become host to new attributes, and instead criticizes the orientations which address capitalism as a transformative element. For him capitalist transformation theories cause an internalization of market expectations which moreover function as a leverage in persuasion of

the “de-materialist” process. The process focusing on new rules of capitalist transformation enables capital stock to be associated with a financial flow and detach itself from its materialistic characteristics. The theories in question consider intangible elements, such as information and technological development, as extraordinary values. Unlike Sennett, Doogan does not argue that value orientations are in a harmonious process based on needs, instead underlining the impact of internalization mechanisms established through “market discipline.” For example, media enterprises might radically shape value orientations. In this vein, Fevre (2007) states that in 1996, a period during which England had its lowest unemployment rate in last 10 years, 997 newspaper articles were published on the insecurity of modern jobs and massive job termination stories. However, in 1986, although unemployment rates were much higher with the compounded effect of massive layoffs, especially in the mining sector, the number of newspaper articles on such stories reached a mere 10. Furedi (2001) argues that in modern societies, such orientations do not apply to unemployment only. According to Doogan, “generated uncertainty” is an important concept in terms of market discipline and this orientation holds similarities both to Atkinson’s (2010) “reflexive worker” and Flecker and Hofbauer’s (1998) “model worker” concepts.

Conclusion

For Sennett, the evolutionary development correlation established by Inglehart between work conditions and work values is problematic. Despite Inglehart’s arguments, the transformation in work conditions has neither led to a structure in which employment and work is underrated nor to one in which autonomous production organization is overrated. On the contrary, job security is the most important problem of modern business life. Unlike Inglehart has suggested, the advantages offered by industrial production organization have not been improved, but jeopardized. Sennett does not perceive shorter periods of work and lesser spatial restrictions as a “devaluation of work” since although methods based on new technologies might have a minimizing impact on work hours, more developed methods of employee supervision have been introduced everyday

now that there are practically no spatial restrictions. In this case, not only has the household-work place distinction of modern production lost ground, but so has the sense of time been significantly impaired. In Foucauldian concepts, in an employee-employer relationship where supervision is internalized and administrated, the meaning attributed to autonomy will be quite different. Doogan's analysis generally criticizes the structural foundations of the picture portrayed by Sennett. However, the points highlighted in his analysis include a total rejection of Inglehart's context. Doogan argues that capitalist organization methods have reached a new stage and that statements suggesting that work will lose value and importance at this stage may not be valid. Transformation theories, which he describes as post-industrial social sciences, strive to criticize the transformations which have been ideologically approved by management sciences, while at the same time recognizing transformations and organizational requirements as objective conditions. Nevertheless, the relationship between transformation and reality has been expressed in ideological terms.

References/Kaynakça

- Abrahamson, P. R., & Inglehart, R. (1995). *Value change in global perspective*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Aguila, C., Sicilla-Camacho, Á., Rojas Tejada, A. J., Delgado-Noguera, M. A., & Gard, M. (2008). Postmodern values and leisure in young Spanish university students: An explanatory study. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 30(4), 275-292.
- Aşkun, D., Öz, E. U., & Aşkun, O. B. (2010). Understanding managerial work values in Turkey. *Journal of Business Ethics*, 93(1), 103-114.
- Atkinson, W. (2010). The myth of the reflexive worker: Class and work histories in neo-liberal times. *Work, Employment & Society*, 24(3), 413-429.
- Auer, P., & Cazes, P. (2000). The resilience of long-term employment relationship: Evidence from industrialized countries. *International Labour Review*, 139(4) 379-408.
- Bali, R. N. (2009). *Tarz-ı hayattan life style'a: Yeni seçkinler, yeni mekanlar, yeni yaşamlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bell, D. (1999). *The coming of post-industrial society: A venture in social forecasting*. New York: Basic Books.
- Beck, U. (2011). *Risk toplumu: Başka türlü bir modernliğe doğru* (Çev. B. Doğan). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bernhardt, J., & Krause, A. (2013). Flexibility, performance and perception of job insecurity: A comparison of East and West German employees in standard employment relationship. *Work, Employment & Society*. doi: 10.1177/0950017013490335.
- Boltanski, L., & Chiapello, E. (2007). *The new spirit of capitalism*. London: Verso.
- Bozkurt, V. (2000). *Püritanizmden hedonizme yeni çalışma etiği*. Bursa: Alesta Yayınları.
- Braithwaite, V., Makkai, T., & Pittelkow, Y. (1996). Inglehart's materialism-postmaterialism concept: Clarifying the dimensionality debate through Rokeach's Model of social values. *Journal of Applied Social Psychology*, 26(17), 1536-1555.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2001). Flexible work and flexible friends. *Work, Employment & Society*, 15(2), 251-267.
- Chung, H., & Van Oorschot, W. (2011). Institutions versus market forces: Explaining the employment security of European individuals during (the beginning of) the financial crisis. *European Journal of Social Policy*, 21(4), 287-301.
- Clarke, H., & Dutt, N. (1991). Measuring value change in western industrial societies: The impact of unemployment. *The American Political Science Review*, 85(3), 905-920.
- Congleton, R. (1991). The economic role of a work ethic. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 15(3), 365-385.
- Çakır, B. (2007). İşini kaybetme kaygısı: İş güvencesizliği. *Çalışma ve Toplum*, 12(1), 117-140.
- Çileli, M. (2000). Change in Value Orientations of Turkish Youth from 1989 to 1995. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 134(3), 297-305.
- Davione, L., & Meda, D. (2009). Work more to earn more? The mixed feelings of Europeans. *International Labour Review*, 148(1/2), 15-46.
- Dean, H. (2007). The ethics of welfare to work. *Policy & Politics*, 35(4), 573-589.
- d'Épinay, C. L. (1992). Beyond the antinomy: Work versus leisure? The process of cultural mutation in industrial societies during twentieth century. *International Sociology*, 7(4), 397-412.
- Doherty, M. (2009). When working day is through: The end of work as identity? *Work, Employment & Society*, 23(1), 84-101.
- Doogan, K. (2001). Insecurity and long-term employment. *Work, Employment & Society*, 15(3), 419-441.
- Doogan, K. (2005). Long-term employment and the restructuring of the labour market in Europe. *Time & Society*, 14(1) 65-87.
- Doogan, K. (2009). *New capitalism?* Cambridge: Polity Press.

- Duch, R. M., & Taylor, M. A. (1993). Postmaterialism and the economic condition. *American Journal of Political Science*, 37(3), 747-779.
- Dülmer, H. (2011). A multilevel regression analysis on work ethic. In E. Davidov, P. Schmidt, & J. Billiet (Eds.), *Cross-cultural analysis: Methods and applications* (pp. 311-340). New York: Routledge.
- Emirgil, B. F. (2010). Yeni kapitalizmde emeği sorunsallaştırmak: Emeğin maddi olmayan görünümleri. *Çalışma ve Toplum*, 24(1), 221-237.
- Ergin, C., & Kozan, K. M. (2004). Çalışanların temel değerleri: Dönüşümsel ve etkileşimsel liderlerin çekiciliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 37-51.
- Esping-Andersen, G. (2011). Altın çağ sonrası? Küresel ekonomide refah devleti ikilemleri. A. Buğra ve Ç. Keyder (Ed.), *Sosyal politika yazıları* içinde (s. 53-100). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Esser, I. (2005). *Why work? Comparative studies on welfare regimes and individuals work orientations*. Stockholm: Swedish Institute for Social Research.
- Evans, J. M., Lippoldt, D., & Marianna, P. (2001). *Trends in working hours in OECD countries* (OECD Labour Market and Social Policy Discussion Papers. No. 5). Retrieved from <http://dx.do.org/10.1787/674061356827>
- Fevre, R. (2007). Employment insecurity and social theory: The power of nightmares. *Work, Employment & Society*, 21(3), 517-535.
- Flecker, J., & Hofbauer, J. (1998). Capitalising subjectivity: The new model worker and importance of being useful. In P. Thompson, & C. Warhust (Eds.), *Workplaces of the future* (pp. 104-123). Basingtoke: Macmillan.
- Franklin, A., Tranter, B., & White, R. (2000, November). *Animals and postmaterialism: An anomaly for Inglehart*. Paper presented at the TASA 2000 Conference, Flinders University, Adelaide.
- Frege, C., & Godard, J. (2013). *Institutional environments and job quality: The attainment of civic principles at work in USA and Germany*. Retrieved from <http://personal.lse.ac.uk/frege/c/PDF%20articles/2013%20Institutional%20Environments%20and%20Job%20Quality>.
- Furedi, F. (2001). *Korku kültürü: Risk almanın riskleri* (çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Furnham, A., Petrides, K. V., Tsaousis, I., Pappas, K., & Garrod, D. (2005). A cross-cultural investigations into relationship between personality, traits and work values. *The Journal of Psychology*, 139(1), 5-32.
- Gorz, A. (1995). *İktisadi aklın eleştirisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gök, S. (2009). Çalışma yaşamında iş etiği: Bir alan araştırması. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları*, 57(1), 167-175.
- Green, F. (2009). Subjective employment insecurity around the world. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 2(3), 343-363.
- Gross, E. (2006). Global values shift and social work in America: Making positive change. *International Social Work*, 49(6), 719-730.
- Hagström, T., & Gamberale, F. (1995). Young people's work motivation and value orientation. *Journal of Adolescence*, 18(4), 475-490.
- Hagström, T., & Kjalleberg, A. (2007). Stability and change in work values among male and female nurses and engineers. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48(1), 143-151.
- Haller, M. (2002). Theory and method in comparative study of values: Critique and alternative to Inglehart. *European Sociological Review*, 18(2), 139-158.
- Halman, L., & Müller, H. (2006). Contemporary work values in Africa and Europe: Comparing orientations to work in African and European societies. *International Journal of Comparative Sociology*, 47(2), 117-143.
- Halman, L., Luijckx, R., & van Zundert, M. (2005). *Atlas of European values*. Leiden: Brill.
- Harding, S. D., & Hikspoors, F. J. (1995). New work values: In theory and in practice. *International Social Science Journal*, 47(1), 441-455.
- Harvey, D. (2003). *Postmodernliğin durumu: Kültürel değişimin kökenleri* (Çev. S. Savran). İstanbul: Metis Yayınevi

- Harpaz, I. (2002). Expressing wish to continue or stop working as related to meaning work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 11(2), 177-198.
- Hayward, D. R., & Kimmelmeier, M. (2007). How competition is viewed across cultures: A test of four theories. *Cross-Cultural Research Journal*, 41(4), 364-395.
- Hellevik, O. (2002). Age differences in value orientation: Life cycle or cohort effects. *International Journal of Public Opinion*, 14(3), 286-302.
- Hilbrecht, M., Shaw, S. M., & Andrey, J. (2008). I'm home for the kids: Contradictory implications for work-life balance of teleworking mothers. *Gender, Work and Organization*, 15(5), 454-476.
- Hudson, M. (2005). Flexibility and the reorganization of work. In B. Burchell, D. Ladipo, & F. Wilkinson (Eds.), *Job insecurity and job intensification* (pp. 39-60). London: Routledge.
- Hult, C., & Svellfors, S. (2002). Production regimes and work orientations: A comparison of six Western countries. *European Sociological Review*, 18(3), 315-331.
- Hyman, R. (1994). Industrial relations in Western Europe: An era of ambiguity? *Industrial Relations*, 33(1), 1-24.
- Ignatow, G. (2005). Economic dependency and environmental attitudes in Turkey. *Environmental Politics*, 14 (5), 648-666.
- International Labour Organization. (2013). *ILO's global employment trends-2013: Recovering from second job dip*. Geneva: Author.
- Inazemtsev, V. (1999). Work, creativity and economy. *Society*, 36(2), 45-54.
- Inglehart, R. (1990). *Cultural shift in post-industrial society*. New Jersey: Princeton University Press.
- Inglehart, R. (2008). Changing values among Western publics from 1970 to 2006. *West European Politics*, 31(1/2), 130-146.
- Inglehart, R., & Abramson, P. R. (1994). Economic security and value change. *American Political Science*, 88(2), 336-354.
- Inglehart, R., & Baker, W. B. (2000). Modernization, cultural change and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005a). *Modernization, cultural theory and democracy: The human development sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Inglehart, R., & Welzel, R. (2005b). Exploring unknown: Predicting response of publics not yet surveyed. *International Review of Sociology*, 15(1) 173-201.
- Jagodzinski, W. (1983). Materialism in Japan reconsidered: Toward synthesis of generational and life cycle explanations. *The American Political Science Review*, 77(4), 887-894.
- Janssen, J. (1991). Postmaterialism, cognitive mobilization and public support for European integration. *British Journal of Political Science*, 21(4), 443-468.
- Jencks, C., Perman, L., & Rainwater, L. (1988). What is a good job? A new measure of labor-market success. *American Journal of Sociology*, 93(6), 1322-1357.
- Jenks, C. (2007). *Alt kültür: Toplumsalın parçalanışı* (çev. N. Demirkol). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (2008). Türkiye'de demokrasi'nin pekişmesi: Bir siyasal kültür sorunu. *Ergun Özbudun'a Armağan içinde* (247-277). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Kalleberg, A. L. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. *American Sociological Review*, 74(1), 1-22.
- Kalleberg, A. L., & Hewison, K. (2013). Precarious work and challenge for Asia. *American Behavioral Scientist*, 57(3), 271-288.
- Kalleberg, A. L., & Vaisey, S. (2005). Pathways to a good job: Perceived work quality among the machinists in North America. *British Journal of Industrial Relations*, 43(3), 431-454.
- Keser, A. (2005). İş Doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi: Otomotiv sektöründe bir uygulama. *Çalışma ve Toplum*, 4(7), 77-95.
- Kozanoğlu, C. (2000). *Cilalı imaj devri: 1980'lerden 90'lara Türkiye ve starları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kroh, M. (2009). The pre-adult origins of post-materialism: A longitudinal sibling study. *European Journal of Political Research*, 48(3), 598-621.

- Kumar, K. (2005). *From post-industrial to post-modern society: The new theories of the contemporary world*. Malden: Blackwell Publishing.
- Kwolska, I., & Wroblewska, W. (2008). Intergenerational changes in value system in Europe. *People, Population Change and Policies, European Studies of Population*, 16(1), 157-175.
- Laftery, W. M., & Knutsen, O. (1985). Post-materialism in a democratic state: An analysis of distinctness and congruity of the Inglehart Value Syndrome in Norway. *Comparative Political Studies*, 17(4), 411-430.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de gençlik miti: 1980 sonrası Türkiye gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- MacIntosh, R. (1998). Global attitude measurement: An assessment of World Values Post-materialism Scale. *American Sociological Review*, 63(3), 452-464.
- Majima, S., & Savage, M. (2007). Have there been cultural shift in Britain? Critical encounter with Ronald Inglehart. *Cultural Sociology*, 1(3), 293-315.
- Minkov, M. (2012). World Values Survey. In G. Ritzer (Ed.), *The Wiley-Blackwell encyclopedia of globalization*. Hoboken: Wiley-Blackwell. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9780470670590.wbeog840/pdf>
- Morganson, V. J., Major, D. A., Oborn, K. L., Verive, J. M., & Heelan, M. P. (2010). Comparing telework locations and traditional work arrangement: Differences in work-life balance support, job satisfaction and inclusion. *Journal of Managerial Psychology*, 25(6), 578-595.
- Munck, R. (2013). The precariat: A view from South. *Third World Quarterly*, 34(5), 747-762.
- Naswall, K., & De Witte, H. (2003). Who feels insecure in Europe? Predicting job insecurity from background variables. *Economic and Industrial Democracy*, 24(2), 189-215.
- Newman, S. (2002). Constructing political culture theory: The politic science of Ronald Inglehart. *Politics & Policy*, 30(4), 597-622.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2013). *Employment outlook-2013*. New York: Author.
- Parboteeah, P. K., Cullen, J. B., & Paik, Y. (2013). National differences in intrinsic and extrinsic work values: Effects of post-industrialization. *International Journal of Cross Cultural Management*, 13(2), 159-174.
- Parker, S., Wall, T. D., & Jackson, P. R. (1998). That's not my job: Developing flexible employee work orientations. *The Academy of Management*, 40(4), 899-929.
- Parsons, T., & Shills, E. A. (1951). Values, motives and systems of action. In T. Parsons, & E. A. Shills (Eds.), *Toward general theory of action* (pp. 247-275). New York: Harper Books.
- Pedersen, V. B., & Lewis, S. (2012). Flexible friends? Flexible working time arrangements, blurred work-life boundaries and friendship. *Work, Employment & Society*, 26(3), 464-480.
- Procter, S. J., Rowlinson, M., McArdle, L., Hassard, J., & Forrester, P. (1994). Flexibility, politics and strategy: In defence of the model of the flexible form. *Work, Employment & Society*, 8(2), 221-242.
- Rau, B. M., & Hyland, M. M. (2002). Role conflict and flexible work arrangements: The effects on applicant attraction. *Personnel Psychology*, 56(1), 111-136.
- Roales-Nieto, J. G., & Segura, A. (2010). Intergenerational differences in materialism and postmaterialism values in Spanish sample. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 10(3), 499-512.
- Russell, D. J. (1977). Was there a revolution? A note on generational versus life cycle explanations of political difference. *Comparative Political Studies*, 9(4), 459-474.
- Sangster, R. L., & Reynolds, R. W. (1996). A test of Inglehart's socialization hypothesis for acquisition of materialist/post-materialist values: The influence of childhood poverty on adult ages. *Political Psychology*, 17(2), 253-269.
- Selim, S. (2008). Life satisfaction and happiness in Turkey. *Social Indicators Research*, 88 (3), 531-562.
- Sennett, R. (2003). *Karakter aşınması: Yeni kapitalizmde işin kişilik üzerine etkileri* (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2009). *Yeni kapitalizm kültürü* (Çev. A. Onacak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Sennett, R., & Cobb, J. (1972). *The hidden injuries of class*. New York: W.W. Norton.
- Spates, J. L. (1983). The sociology of value. *Annual Review of Sociology*, 9, 27-49.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
- Stier, H., & Lewin-Epstein, N. (2003). Time to work: A comparative analysis of reference for working hours. *Work & Occupations*, 30(3), 302-326.
- Stone, K. V. (2012). *The decline in the standard employment contract: Evidence from ten advanced countries*. Los Angeles: Institute for Research on Labor and Employment-University of California.
- Strangleman, T. (2007). The nostalgia for permanence at work? The end of work and its commentators. *The Sociological Review*, 55(1), 81-103.
- Sundberg, T., & Taylor-Gooby, P. (2013). A systematic review of comparative studies of attitudes to social policy. *Social Policy & Administration*, 47(4), 416-433.
- Tanguchi, M. (2006). A time machine: New evidence of post-materialist value change. *International Political Science Review*, 27(4), 405-425.
- Taşkın, Ö. (2009). The environmental attitudes of Turkish senior high school students in the context of post-materialism and the new environmental paradigm. *International Journal of Science Education*, 31 (4), 481-502.
- Tessler, M., & Altınoğlu, E. (2004). Political culture in Turkey: Connections among attitudes toward democracy, the Military and Islam. *Democratization*, 11(1) 21-50.
- Thompson, P., & Smith, C. (2009). Labour power and labour process: Contesting the marginality of sociology of work. *Sociology*, 43(5), 913-930.
- Tweedie, D. (2013). Making sense of insecurity: A defense of Richard Sennett's sociology of work. *Work, Employment and Society*, 27(1), 94-104.
- Uheda, Y., & Ohnozo, Y. (2012). Effect of work values on work outcomes: Investigating differences between job categories. *International Journal of Business Administration*, 3(2), 98-111.
- Van Deth, J. W. (1983). The persistence of materialist and post-materialist value orientations. *European Journal of Political Research*, 11(1), 63-79.
- Van Deth, J. W. (2003). Measuring social capital: Orthodoxies and continuing controversies. *International Journal of Social Research Methodology*, 6(1), 79-92.
- Wallace, M., & Lowe, T. S. (2011). Work values and job rewards among European workers. In D. Brady (Ed.), *Comparing European workers - Part A* (Research in the Sociology of Work) (pp. 43-84). Bingley: Emerald Group.
- Welzel, C., Inglehart, R., & Klingeman, H. D. (2003). The theory of human development. *Journal of Political Research*, 42(3), 341-379.
- Wilson, M. S. (2005). A social value analysis of postmaterialism. *The Journal of Social Psychology*, 145(2), 209-224.
- Yeşilada, B., & Noordijk, P. (2010). Changing values in Turkey: Religiosity and tolerance in comparative perspective. *Turkish Studies*, 11 (1), 9-27.
- Yüksel, Y. (2010). Esnek kapitalizm ve altın yakalı çalışanlar. *İş Ahlakı Dergisi*, 3(5), 97-117.

